

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Аналіз фінансового стану суб'єктів підприємництва та шляхи його
зміцнення»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Зубко С. В.

Полтава 2024 року

ЗМІСТ

	ст.
Вступ.....	5
Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти оцінки фінансового стану суб'єктів підприємництва.....	8
1.1. Сутність та необхідність аналізу фінансових показників діяльності підприємств.....	8
1.2. Теоретичне, інформаційне та законодавче забезпечення оцінки фінансового стану господарюючих суб'єктів.....	16
Розділ 2. Сучасна практика та прагматика аналізу фінансового стану суб'єктів підприємництва.....	23
2.1. Оцінка ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.....	23
2.2. Аналіз майна, фінансових результатів і ділової активності підприємства.....	31
Розділ 3. Шляхи зміцнення фінансового стану суб'єктів підприємництва.....	38
3.1. Перспективи оптимізації механізму аналізу фінансового стану як основа якісного фінансового менеджменту.....	38
3.2. Напрями поліпшення фінансового стану підприємства на основі ефективного фінансового планування.....	46
Висновки.....	52

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку ринкових відносин в Україні нерозривно пов'язаний з покращенням фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання всіх форм власності в усіх сферах діяльності. У цьому контексті особливої необхідності та доцільності набуває забезпечення якісної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання як необхідної умови для дослідження передумов банкрутства та прийняття ефективних фінансових рішень.

Аналіз фінансового стану суб'єкта господарювання в умовах ринкової економіки є однією з найважливіших функцій управління. Він дозволяє визначити конкурентоспроможність суб'єкта господарювання, управляти його ліквідністю, платоспроможністю, фінансовою та ринковою стійкістю, розробляти заходи щодо запобігання неплатоспроможності. Усі суб'єкти, які беруть участь у господарському житті підприємства чи бізнесу, повинні використовувати методологію фінансового аналізу для прийняття рішень, спрямованих на суттєве зниження ризиків, притаманних будь-якому процесу прийняття управлінських рішень у ринковому економічному середовищі, та оптимізацію його прибутку.

Теоретичні та практичні проблеми оцінки фінансового стану підприємств розглядаються в працях зарубіжних вчених, зокрема Гроппелі, Е. Нікбахта, Е. Хелферта та інших. Водночас вагомим є внесок і українських науковців та практиків: О. І. Барановського, І. В. Зятковського, В. М. Івахненка, Л. А. Лахтіонової, Є. М. Мних, О. Павловська, В. Сопко, В. Суторміна, О. Терещенко, Ю. Тютюнник, А. Чупіс та інші.

Віддаючи належне науковому доробку цих вчених, слід зазначити, що існують різні трактування сутності фінансового стану, фінансової стійкості та визначення фінансового стану підприємства, а разом з тим і те, що немає єдиної думки щодо групування показників оцінки фінансового стану та методики їх розрахунку. Вирішення цих питань зумовить актуальність обраного напрямку дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фі-

нансів, банківської справи та страхування за темою „Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ”.

Мета та завдання для дослідження. Метою дослідження є узагальнення та розвиток теоретичних засад оцінки фінансового стану підприємства шляхом одночасного аналізу та оцінки окремих показників, що характеризують його фінансовий стан. Уточнення економічної сутності фінансового стану та визначення притаманних йому понять і категорій; систематизація теоретичних аспектів інформаційного забезпечення процесу оцінки фінансового стану підприємств; узагальнення теоретичного підходу до вибору та обґрунтування показників і моделей оцінки фінансового стану; використання показників оцінки Здійснити комплексну аналітичну оцінку та характеристику досліджуваних підприємств: майнового стану, фінансових ресурсів.

Предмет і об’єкт дослідження. Об’єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є фінансовий стан підприємств суб’єкта підприємницької діяльності.

Предмет дослідження кваліфікаційної роботи складають теоретико-методичні засади та практичні підходи до оцінки фінансового стану підприємств.

Методи дослідження. Дослідження в кваліфікаційній роботі проводилося згідно з методологією системного підходу до вивчення економічних процесів і явищ. Для вирішення поставлених завдань використовувалися загальні методи наукового пізнання: економічного аналізу, синтезу, порівняння, аналогії, наукової абстракції, спостереження, групування, узагальнення тощо.

Інформаційна база. Теоретичною основою дослідження є наукові праці класиків світової економічної і фінансової думки, теоретичні висновки, узагальнення і розробки сучасних зарубіжних та вітчизняних учених-економістів, провідних фахівців з питань оцінки фінансового стану підприємств, що містяться у монографічній, спеціальній, періодичній літературі, матеріалах наукових та науково-практичних конференцій, а також власні дослідження та спостереження. Базою для виконання кваліфікаційної роботи виступало підприємство ХХХ, зокрема матеріали, що включають його фінансову звітність.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та наданні окремих рекомендацій щодо удосконалення практики та прагматики аналізу фінансового становища окремого суб'єкта підприємництва в розрізі обґрунтованих груп показників і коефіцієнтів та підтверджується Відгуком з досліджуваного підприємства.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на II Міжнародній студентській науковій конференції [„Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики”] Кривий Ріг, „Міжнародний центр наукових досліджень”, 2024 р.) та на науково-практичній конференції студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик (Полтава: ПДАУ, 2024 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано дві наукових праці загальним обсягом 0,32 др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 57 найменувань, містить 13 таблиць, 7 рисунків, 12 додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 61 сторінці друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Сутність та необхідність аналізу фінансових показників діяльності підприємств

В умовах сучасного розвитку економічних процесів в Україні та здійснення ринкових перетворень фінансова діяльність суб'єктів господарювання має бути спрямована на забезпечення фінансової стійкості з метою систематичного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання платіжної та кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення між власними і залученими коштами та ефективного управління підприємством. Це має бути так.

Своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємства за різних форм власності має особливе значення. Це пов'язано з тим, що жоден власник не повинен ігнорувати потенційні можливості збільшення прибутку (доходу) підприємства, які можна виявити лише на основі своєчасного та об'єктивного аналізу фінансового стану підприємства.

Систематичний аналіз фінансового стану, платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства також необхідний, оскільки рентабельність і розмір прибутку підприємства значною мірою залежить від його платоспроможності. Банки також беруть до уваги фінансовий стан підприємств, коли розглядають питання диференціації структури кредитування та відсоткових ставок.

Фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається низкою виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [31].

Нераціональне використання фінансових ресурсів може призвести до низької платоспроможності, внаслідок чого можливі перебої в постачанні виробництва та реалізації продукції, невиконання планів прибутку від операційної діяльності, підвищення відсотків за банківськими кредитами та посилення економіч-

них санкцій за рахунок залишкового прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства.

Всі підприємства намагаються досягти стабільного фінансового стану. Це означає, що вони намагаються забезпечити достатній обсяг фінансових ресурсів, гарантувати своєчасні розрахунки з постачальниками, бюджетом та іншими ланками фінансової системи, а також досягти подальшого економічного та соціального розвитку підприємства.

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є забезпечення майбутньої стабільності його діяльності. Це пов'язано із загальною фінансовою структурою підприємства та його залежністю від кредиторів та інвесторів.

Метою оцінки фінансового стану підприємства є виявлення проблем у його функціонуванні, розробка та реалізація заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності та достатнього рівня фінансової стійкості, а також встановлення здатності підприємства продовжувати господарську діяльність, що забезпечує зростання прибутковості та виробничого потенціалу [17].

Для того, щоб оцінити фінансовий стан підприємства, важливо визначити саме поняття «фінансовий стан підприємства». Існує багато трактувань цього поняття. Пропозиції науковців щодо визначення поняття «фінансовий стан» в основному зводяться до трактування, яке враховує декілька окремих елементів фінансового стану підприємства, що не повною мірою характеризує фінансовий стан підприємства. У сучасному економічному становищі підприємства важливо враховувати такі фактори, як платоспроможність, фінансова стійкість і ділова активність, які визначаються ефективністю використання господарських засобів, насамперед оборотного капіталу, разом з прибутковістю підприємства, включаючи можливість формування і повного використання фінансових ресурсів, збалансованість грошових потоків і рівень фінансового ризику [4].

Не можна однозначно погодитися з визначенням поняття, запропонованим в Економічному словнику, оскільки фінансовий стан характеризується структу-

рою, яка не передбачає порівняння активів і пасивів, що робиться при складанні балансу ліквідності.

На думку таких авторів, як М. Джежера, це визначення обмежується лише наявністю фінансових ресурсів, а здійснення грошових розрахунків лише відображає рух коштів у процесі нормальної господарської діяльності [14].

Науковець В.-В. Смачило та Буднікова Ю.В. у своїх наукових публікаціях дещо розширюють сутність поняття фінансового стану підприємства, проте фінансовий стан не може бути охарактеризований лише такими показниками, як платоспроможність та фінансова стійкість [46].

Особливістю визначення О.В. Павловської є визнання автором фінансового стану як економічної категорії, підкреслюючи, що він відображає стан капіталу в процесі кругообігу та здатність підприємства до саморозвитку на певний момент часу.

Визначення фінансового стану підприємства, наведене М. Чумаченком та ін., є дуже важливим, але дещо дискусійним. Це пов'язано з тим, що слід зазначити, що фінансовий стан підприємства не є набором показників чи метрик, які лише кількісно вимірюються ним [13].

Аналізуючи погляди науковців на визначення фінансового стану підприємства як статичного та динамічного поняття, можна зазначити, що його сутність проявляється як у статистиці, тобто на певний момент часу, так і в динаміці, тобто в характеристиці діяльності підприємства за певний період часу.

У наведеному вище визначенні поняття «фінансовий стан» трактується як здатність підприємства розвиватися в чітко фіксований момент часу, що зумовлює невизначеність його розвитку в майбутньому.

Поняття фінансового стану визначено на основі узагальнення визначень, що дозволяє представити його як складне динамічне поняття, здатне всебічно характеризувати фінансову спроможність конкретного суб'єкта господарювання.

Фінансовий стан суб'єкта господарювання відображає всі аспекти його виробничо-господарської діяльності. Аналіз фінансового стану суб'єкта господарювання дозволяє зацікавленим особам (інвесторам, кредиторам, керівництву

тощо) оцінити минуле, теперішнє та майбутнє становище суб'єкта господарювання в ринковому середовищі та прийняти рішення, які можуть вплинути на подальшу виробничо-господарську діяльність.

У сучасних умовах ведення бізнесу аналіз фінансового стану є необхідною складовою процесу управління підприємством. Основним напрямком його проведення є виявлення можливостей підвищення ефективності функціонування підприємства та визначення перспектив його розвитку.

Аналіз фінансового стану підприємства вказує, в яких конкретних напрямках слід проводити аналітичну роботу, а також дозволяє виявити найбільш важливі аспекти та найслабші позиції у фінансовому стані конкретного підприємства.

Таким чином, результати фінансового аналізу дають відповідь на питання про те, які найважливіші заходи слід вжити для поліпшення фінансового стану конкретного підприємства в конкретний період його діяльності.

Таким чином, беручи до уваги необхідність оцінки фінансового стану підприємства, слід зазначити, що це є обов'язковою умовою нормального функціонування підприємства. Оцінка є необхідною умовою функціонування підприємств усіх форм власності та для основних користувачів, зацікавлених у фінансово-господарській діяльності вітчизняних і зарубіжних підприємств (інвестори, власники, керівництво підприємства, банки, постачальники та інші кредитори, працівники підприємства, органи державної влади, юридичні та фізичні особи) [20].

Основними завданнями аналізу фінансового стану є А. Опис роботи Дослідження ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, можливих фінансових результатів виходячи з фактичного стану господарської діяльності, забезпеченості власними та позиковими коштами, прогнозування економічної рентабельності, розробка моделей фінансового стану при різних варіантах використання ресурсів, дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, власних оборотних коштів і запасів підприємства, від-

повідності між засобами і джерелами, вивчення раціональності та ефективності їх розміщення.

Аналіз фінансового стану компанії є необхідним кроком у плануванні та прогнозуванні фінансового оздоровлення. Кредитори та інвестори аналізують фінансовий стан компанії з метою мінімізації ризиків та диференціації відсоткових ставок за кредитами та депозитами.

В результаті фінансового аналізу керівництво отримує ряд ключових і найбільш корисних параметрів, які дають об'єктивну і точну картину фінансового стану компанії. Під час проведення аналізу керівництво може ставити перед собою різні цілі: аналіз поточного фінансового стану або оцінка фінансових перспектив компанії.

Фінансова діяльність підприємства повинна бути спрямована на забезпечення фінансової стійкості, на планомірне надходження та ефективне використання коштів, дотримання платіжної та кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення між власними та залученими коштами, ефективну діяльність підприємства. Це визначає необхідність і практичне значення систематичної оцінки фінансового стану підприємства, яка відіграє важливу роль у забезпеченні стабільного фінансового становища підприємства [30]. Аналіз фінансового стану є частиною загального аналізу господарської діяльності підприємства і складається з двох взаємопов'язаних розділів: фінансового аналізу та управлінського аналізу. Поділ аналізу на фінансовий та управлінський зумовлений тим, що система бухгалтерського обліку, яка склалася на практиці, поділяється на фінансовий та управлінський облік.

Зовнішній фінансовий аналіз характеризується: публічністю компанії, орієнтацією аналізу на зовнішню звітність, різноманітністю цільової аудиторії користувачів, різноманітністю цілей і переваг аналізу, максимальною відкритістю результатів аналізу для користувачів.

До основних особливостей зовнішнього фінансового аналізу, що здійснюється партнерами компанії та регуляторними органами на основі публічної фінансової звітності, можна віднести

Аналіз абсолютних показників прибутку, аналіз показників рентабельності, аналіз фінансового стану, фінансової стійкості, корпоративної стабільності, платоспроможності та ліквідності балансу, аналіз ефективності використання залученого капіталу та економічна діагностика фінансового стану підприємства.

На відміну від внутрішнього аналізу, відповідні складові зовнішнього аналізу є більш формалізованими та менш деталізованими. Відмінності між змістом зовнішнього та внутрішнього аналізу пов'язані з різним інформаційним забезпеченням та завданнями, які вирішують обидва аналізи.

Основним змістом внутрішнього (традиційного) аналізу фінансового стану підприємства є: аналіз майна (капіталу) підприємства; аналіз фінансової стійкості та стабільності підприємства; оцінка ділової активності підприємства; аналіз динаміки прибутку і рентабельності підприємства та факторів, що на них впливають; аналіз кредитоспроможності підприємства; оцінка використання майна та вкладеного капіталу; унікальність фінансових ресурсів аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства, аналіз самоокупності підприємства. Цей аналіз проводиться аналітиками компанії і базується на широкому спектрі інформації, в тому числі.

Аналіз проводиться

Традиційна практика аналізу фінансового стану підприємства виробила певні прийоми та методи його проведення. Методи фінансового аналізу - це сукупність науково-методичного інструментарію для оцінки фінансового стану підприємства [18]. В результаті аналізу літературних джерел авторів, які досліджували дане питання, можна виділити наступні методи оцінки фінансового стану підприємства: коефіцієнтний, композиційний, інтегральний, точки беззбитковості та рівноваги.

Коефіцієнтний метод передбачає розрахунок системи коефіцієнтів, яка охоплює різні аспекти управління підприємством та враховує вплив як внутрішнього, так і зовнішнього середовища на фінансовий стан підприємства.

Комплексний метод дозволяє виявити проблемні зони в діяльності підприємства та дослідити причини їх виникнення. Це є основною перевагою цього методу. Однак він також має і недоліки [49]. Як і традиційні методи, він є трудомістким, а відсутність нормативних значень для більшості коефіцієнтів обмежує практичне використання цього методу, особливо в управлінській оцінці підприємств (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Показники комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Що стосується інтегрального методу аналізу фінансового стану підприємств, то його доцільно використовувати підприємствам, які бажають визначити свій фінансовий стан за допомогою певного (єдиного, агрегованого) інтегрального показника. За цим методом інтегральний показник розраховується на основі узагальнюючих показників платоспроможності, фінансової незалежності та якості активів підприємства [50].

Метод безбитковості базується на ролі операційного важеля у формуванні результатів діяльності підприємства та його здатності контролювати витрати і результати для досягнення необхідних показників безбитковості. У цьому випадку критерієм оцінки фінансового стану підприємства є запас фінансової міцності підприємства, тобто оборот підприємства після проходження порогу рен-

табельності. Отже, чим вищий запас фінансової міцності у відсотковому вираженні, тим стійкіший фінансовий стан підприємства [45].

Рівноважний метод ґрунтується на концепції ліквідності та оцінює фінансовий стан підприємства з точки зору досягнення рівноваги в потоках ліквідності у сферах господарської, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Перша функціонує як зона генерування грошових коштів, а друга - як зона споживання грошових коштів. Потоки ліквідних грошових коштів, що генеруються та споживаються в них, називаються результатами господарської та фінансової діяльності відповідно. Різниця між цими результатами створює ідеальну ситуацію фінансової рівноваги підприємства, коли сума результатів господарської та фінансової діяльності дорівнює нулю.

Підсумовуючи міркування щодо сутності оцінки фінансового стану підприємства, можна сказати, що необхідність і важливість такої оцінки зумовлена потребою систематичного аналізу та вдосконалення діяльності в умовах ринкових відносин, переходу до самоокупності, самостійного одержання прибутку, необхідністю поліпшення використання фінансових ресурсів і потребою зміцнення фінансової стійкості підприємства в цій сфері. Слід ще раз підкреслити, що це пов'язано з пошуком резервів.

1.2. Теоретичне, інформаційне та законодавче забезпечення оцінки фінансового стану господарюючих суб'єктів

Фінансовий аналіз - це метод оцінки та прогнозування фінансового стану суб'єкта господарювання на основі його бухгалтерської та фінансової звітності, а також управлінських даних.

Звіт про прибутки та збитки відображає ефективність (або неефективність) діяльності компанії за певний період часу. Якщо баланс відображає фінансовий стан підприємства на певну дату, то звіт про прибутки та збитки дає уявлення

про фінансові результати за відповідний період (квартал, півріччя, дев'ять місяців або рік).

Звіт про фінансові результати включає дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (виручку), інші операційні доходи, фінансові результати від операційної діяльності (прибуток або збиток), дохід від участі в капіталі, інші доходи і фінансові доходи, фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування (прибуток або збиток), фінансові результати від звичайної діяльності (прибуток або збиток), надзвичайні доходи або витрати, а також дані про чистий прибуток або збиток.

Таким чином, порівняно з попередніми форматами звітності, значно розширено показники доходу та прибутку суб'єкта господарювання.

Фінансова звітність суб'єкта господарювання містить також іншу інформацію про його фінансовий стан. На основі аналізу звітних даних визначаються основні тенденції формування та використання фінансових ресурсів підприємства, причини змін, що відбулися, сильні та слабкі сторони діяльності підприємства та резерви поліпшення фінансового стану підприємства в майбутньому [34].

Неможливо переоцінити важливість повної та достовірної інформації про

Неможливо переоцінити важливість повної та достовірної інформації про фінансовий стан і результати діяльності підприємства для вирішення поточних і майбутніх фінансово-економічних проблем. Для прийняття правильних управлінських рішень на рівні підприємства необхідно дотримуватися певних правил, вимог і норм, а також використовувати дані, які є зрозумілими та прийнятними для користувачів. Зокрема, для порівняння фінансових результатів, досягнутих у попередньому та поточному звітному періоді, необхідно використовувати лише співставні та релевантні показники, тобто показники, визначені за єдиною методологією з використанням однакових баз розрахунку, критеріїв та правил.

Для цього підприємства повинні розробити фінансову облікову політику, яка б відповідала потребам внутрішнього контролю. Однак, як правило, для прийняття ефективних управлінських рішень керівництво порівнює не лише суто внутрішню фінансову інформацію, а й відповідні показники аналогічних ком-

паній, конкурентів та ділових партнерів. Тому закономірно виникає потреба в уніфікації вимог до фінансової інформації в різних галузях, регіонах чи економічній системі країни.

Цей процес уніфікації відомий як стандартизація бухгалтерського обліку. У широкому розумінні стандарти - це зразки, еталони або моделі, які є відправною точкою для порівняння інших подібних об'єктів. Стандартизація бухгалтерського обліку - це процес розробки та послідовного застосування єдиних вимог, правил і принципів для визнання, оцінки та подання певних об'єктів обліку у фінансовій звітності.

П(С)БО 1 застосовується при складанні та поданні фінансової звітності підприємствами, організаціями, установами та іншими юридичними особами всіх форм власності (крім банків та бюджетних установ). Однак він не розглядає правила складання консолідованої фінансової звітності [39].

Основою для П(С)БО 1 є Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

П(С)БО 1 визначає фінансову звітність як бухгалтерські документи, що відображають фінансове становище підприємства та результати його діяльності за звітний період.

Завданням такої фінансової звітності є забезпечення загального уявлення про фінансовий стан та результати діяльності підприємства за звітний період.

Метою такої звітності є задоволення загальних інформаційних потреб широкого кола користувачів, які покладаються на неї як на основне джерело фінансової інформації при прийнятті економічних рішень (табл. 1.1).

Користувачі фінансової звітності потребують інформації про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані суб'єкта господарювання для прийняття економічних рішень. Ці інформаційні потреби визначають структуру фінансової звітності, яка, згідно з НП(С)БО 1, включає баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та примітки до річної фінансової звітності.

Таблиця 1.1

Інформаційні потреби основних користувачів фінансової звітності

Користувачі звітності	Інформаційні потреби
Інвестори, власники	Придбання, продаж та володіння цінними паперами; Участь у капіталі підприємства; Оцінка якості управління; Визначення суми дивідендів.
Керівництво підприємства	Регулювання діяльності підприємства
Банки, постачальники та інші кредитори	Забезпечення зобов'язань підприємства; Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання
Замовники	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання
Працівники підприємств	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання; Забезпечення зобов'язань підприємства перед працівниками
Органи державного управління	Формування макроекономічних показників

Інші звіти, включені до фінансової звітності компанії, такі як звернення правління до акціонерів, звіт керівництва групи та аудиторський звіт, не є фінансовою звітністю [44].

Компоненти фінансової звітності відображають різні аспекти господарських операцій та подій звітного періоду, відповідну інформацію за попередній звітний період, розкриття облікової політики та її зміни, що дає змогу провести ретроспективний аналіз діяльності компанії (табл. 1.2).

Складові фінансової звітності: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про сукупний дохід, звіт про власний капітал, звіт про рух грошових коштів та звіт про власний капітал.

Фінансова звітність складається зі статей, класифікованих у відповідних розділах, таких як баланс, звіт про фінансові результати, звіт про зміни у власному капіталі та звіт про рух грошових коштів [35].

Формат фінансової звітності, перелік статей та їх зміст викладені в НП(С)БО 2-5. Однак підприємство включає інформацію до певної статті відповідного фінансового звіту лише у випадку, якщо

Існує ймовірність збільшення або зменшення майбутніх економічних вигод, пов'язаних зі статтею, і оцінка статті може бути достовірно визначена.

Таблиця 1.2

Призначення основних компонентів фінансової звітності

Компонент фінансової звітності	Зміст	Використання інформації
Баланс	Наявність економічних ресурсів, які контролюються підприємством на дату балансу	Оцінка структури ресурсів підприємства, їх ліквідності та платоспроможності підприємства; прогнозування майбутніх потреб у позиках; оцінка та прогнозування змін в економічних ресурсах, які підприємство (імовірно) контролюватиме в майбутньому
Звіт про фінансові результати	Доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства за звітний період	Оцінка та прогноз: прибутковості діяльності підприємства; структури доходів та витрат
Звіт про власний капітал	Зміни в складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз змін у власному капіталі
Звіт про рух грошових коштів	Генерування та використання грошових коштів протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства
Примітки	Вибрана облікова політика. Інформація, не наведена у фінансових звітах, але обов'язкова за П(С)БО. Додатковий аналіз статей звітності, необхідний для забезпечення її зрозумілості	Оцінка та прогноз: облікової політики; ризиків або непевності, які впливають на підприємство, його ресурси та зобов'язання; діяльність підрозділів підприємства тощо.

Визнання - це процес аналізу фінансової інформації з метою визначення того, чи відповідають певні статті фінансової звітності встановленим критеріям. Фінансова звітність повинна надавати зрозумілу, доречну, достовірну та порівняльну інформацію про фінансовий стан, результати діяльності, рух грошових коштів та зміни у власному капіталі суб'єкта господарювання.

Фінансова звітність складається та надається користувачам у строки, передбачені чинним законодавством. Надмірні затримки у наданні звітної інформації можуть призвести до втрати її актуальності [34].

Дані фінансової звітності є основою для оцінки та прогнозування резуль

татів діяльності за звітний період. Наприклад, інформація про фінансовий стан та результати діяльності часто використовується як основа для прогнозування майбутніх фінансових результатів.

Крім того, фінансова звітність готується на основі припущення про безперервність діяльності. Безперервність діяльності - це уявлення про те, що суб'єкт господарювання не має наміру бути ліквідованим (принаймні в наступному звітному періоді) і не повинен суттєво скорочувати обсяги своєї діяльності.

Глибина та ефективність фінансового аналізу залежить від повноти виконання трьох умов. Це: наявність методики оцінки фінансового стану підприємства та ефективності його фінансово-господарської діяльності; достатність і якість інформаційного забезпечення; наявність кваліфікованих аналітиків, здатних застосувати існуючі методики на практиці.

Ефективному використанню показників звітності у фінансовому аналізі має передувати ретельна перевірка формату та змісту інформації. Перевірка формату встановлює правильність оформлення звітів і документів з точки зору наявності та повноти всіх реквізитів, таблиць, підписів та арифметичних підсумків, відповідності числових показників, перенесених з інших документів і звітів за попередні роки, а також узгодженості інформації з різних форматів звітності. При проведенні таких перевірок застосовують логічний та арифметичний контроль.

При перевірці повноти інформації робляться висновки щодо її відповідності даним бухгалтерського обліку. Помилки, які можуть бути виявлені в процесі перевірки інформації, можуть бути наслідком неповної первинної реєстрації або неточної подальшої обробки даних. Розрізняють випадкові та систематичні помилки. Більш небезпечними є систематичні помилки, які можуть бути несвідомими або свідомими. Останні виникають через зловмисне викривлення даних з метою заниження доходів або ухилення від сплати податків.

Для отримання необхідної аналітичної інформації необхідно вирішити низку аналітичних завдань, які можна узагальнити у вигляді так званої моделі аналізу фінансового стану (рис. 1.2).

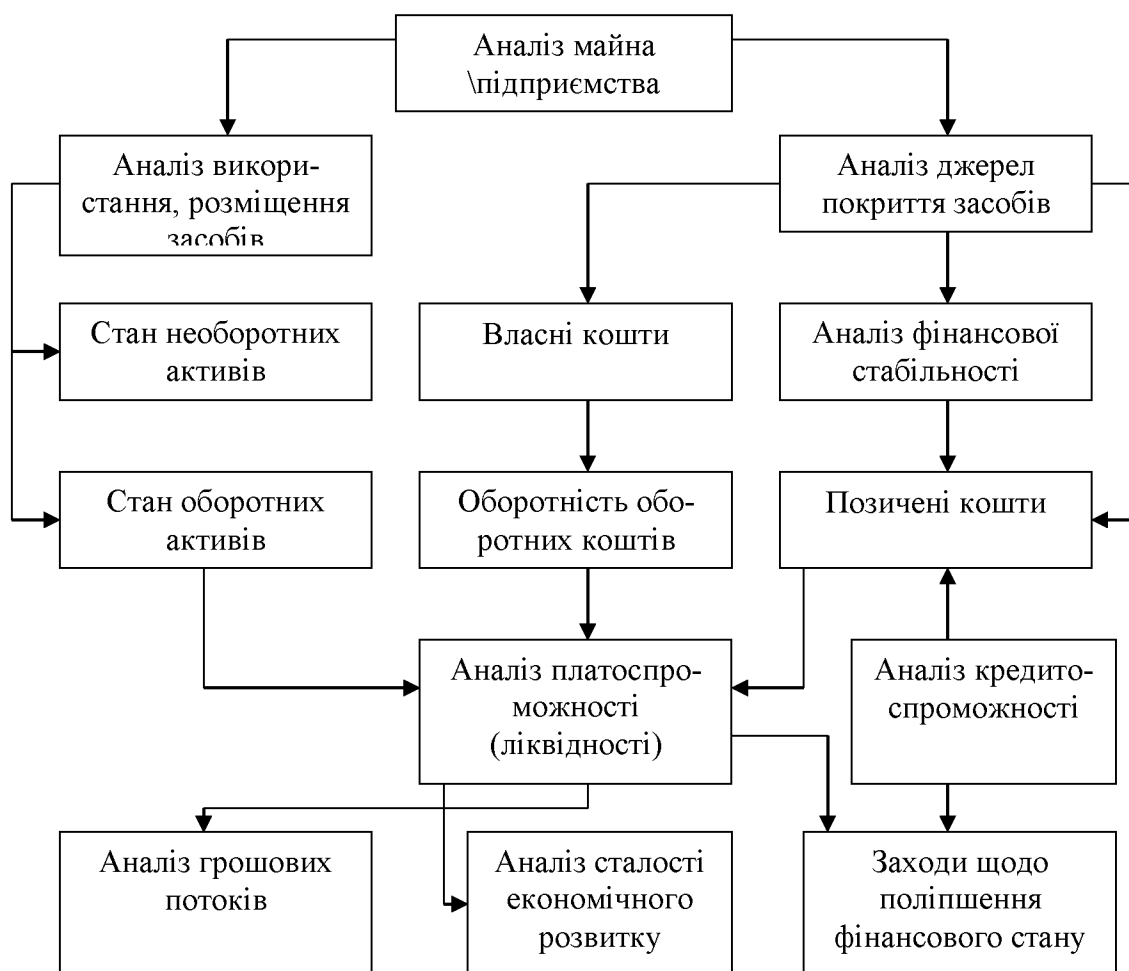

Рис. 1.2. Модель аналізу фінансового стану підприємства

Важливою характеристикою фінансового стану підприємства є оцінка його платоспроможності. Під платоспроможністю зазвичай розуміють здатність підприємства погашати свої борги. Платоспроможними вважаються підприємства, активи яких перевищують зовнішні зобов'язання. Здатність підприємства сплачувати свої короткострокові борги називається ліквідністю.

Підприємство вважається ліквідним, якщо воно може погасити свою короткострокову заборгованість, продавши поточні активи [26].

Фінансово стійким є підприємство, яке покриває власні витрати, вкладені в активи (основні засоби, нематеріальні та оборотні активи), не допускає невинуватих вимог і зобов'язань та своєчасно розраховується за своїми боргами. Основою фінансової стійкості є раціональна організація та використання оборотного капіталу.

Фінансовий стан суб'єкта господарювання визначається сукупністю показ-

ників, які відображають наявність, розміщення та використання ресурсів суб'єкта господарювання, його реальні та потенційні фінансові можливості. По-перше, оцінка активів, що використовується для розрахунку окремих показників, зокрема показників ліквідності та платоспроможності, в яких враховується вся дебіторська заборгованість, оцінена в балансі; по-друге, рентабельність; по-третє, фінансова стійкість; по-четверте, ліквідність підприємства.

Загалом, аналіз різних трактувань сутності фінансового стану суб'єкта господарювання та методичних підходів до його аналізу й оцінки дозволив зробити висновок про необхідність уніфікації трактування поняття «фінансовий стан суб'єкта господарювання» та удосконалення методик проведення різних видів аналізу.

Таким чином, проведене дослідження показало, що основною метою оцінки фінансового стану є виявлення вразливих місць у діяльності окремих суб'єктів господарювання та визначення напрямів їх усунення. Цей аналіз відіграє важливу роль у визначенні напрямів конкурентної політики суб'єкта господарювання та використовується для оцінки того, наскільки добре суб'єкт господарювання виконує свої завдання, а також для формування програми розвитку на майбутнє.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНА ПРАКТИКА ТА ПРАГМАТИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

2.1. Оцінка ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства

Фінансово-економічний стан підприємства є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства. Підприємство має виробничо-технологічну єдність, організаційну, адміністративну та економічну самостійність і функціонує як центр витрат виробництва, але не як центр прибутку.

Підприємство ХХХ, де проводилося дослідження, створене і діє відповідно до Цивільного кодексу України та інших законодавчих актів, на підставі рішень учасників товариства, є юридичною особою за законодавством України, має власну печатку із своїм найменуванням, штампи Метою діяльності Підприємства ХХХ є отримання прибутку шляхом задоволення потреб громадян, підприємств, установ та організацій у продукції, товарах і послугах, що виробляються та надаються в межах діяльності, передбаченої його статутом.

Для того, щоб проаналізувати фінансовий стан підприємства «Вознесенськ облплемсервіс», необхідно розглянути комплекс показників, що характеризують майновий стан, фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність, фінансові результати та рентабельність, ділову активність підприємства, дебіторську та кредиторську заборгованість підприємства. Ці показники розраховуються на основі інформації з річної фінансової звітності (Додатки А1, А2 та А3).

Критеріями оцінки короткострокового фінансового стану підприємства є ліквідність та платоспроможність, тобто здатність своєчасно сплачувати поточні зобов'язання та здатність своєчасно і в повному обсязі погашати поточні зобов'язання.

Ліквідність Підприємство ХХХ, як і інших подібних підприємств, - це здатність швидко реалізувати свої активи та отримати кошти для погашення своїх

зобов'язань. Іншими словами, ліквідність характеризується здатністю підприємства конвертувати активи в грошові кошти за короткий проміжок часу для покриття всіх необхідних платежів. Ліквідність визначається співвідношенням поточних активів і зобов'язань, які можуть бути використані для погашення боргових зобов'язань. По суті, ліквідність компанії означає ліквідність її балансу.

Ліквідність балансу залежить від ліквідності активів. Рівень ліквідності активів пов'язаний з часом, необхідним для перетворення їх у грошові кошти. Чим коротший період, протягом якого певні види активів можуть бути перетворені в грошові кошти, тим вищий рівень ліквідності. Для аналізу ліквідності балансу необхідно порівняти значення вищезазначених груп активів і пасивів. Якщо нерівності виконуються, то це свідчить про надлишок відповідних платіжних засобів, а якщо порушуються - про нестачу платіжних засобів. Якщо одна або обидві умови не виконуються, фактична ліквідність балансу певною мірою відрізняється від абсолютної ліквідності.

Поточна ліквідність балансу може бути визначена шляхом порівняння високоліквідних і середньоліквідних активів ($A1+A2$) з терміновими короткостроковими зобов'язаннями ($П1+П2$). Порівняння низьколіквідних активів ($ЛА$) і довгострокових зобов'язань ($ДЗ$) відображає майбутню ліквідність. Поточна ліквідність показує рівень платоспроможності підприємства в останній період, тоді як майбутня ліквідність - це прогноз платоспроможності на основі порівняння майбутніх надходжень і платежів (табл. 2.1, Додаток Б1).

Аналіз даних таблиці 2.1 показує, що платоспроможність Підприємство ХХХ протягом останніх трьох років була нестабільною. Так, у період з 2021 по 2023 рік нестача високоліквідних активів у підприємства дещо зменшилася, але залишається значною. При цьому середньоліквідних активів (за винятком 2021 року) було недостатньо для покриття короткострокових зобов'язань. Лише низьколіквідні активи компенсували нестачу активів високої та середньої ліквідності, а довгострокові зобов'язання не покривали взагалі. З категорією ліквідності тісно пов'язане поняття платоспроможності, яке характеризує здатність суб'єкта господарювання вчасно і в повному обсязі виконувати свої платіжні зобов'язан-

ня, що впливають з кредитних та інших грошових операцій з визначеними термінами оплати. Платоспроможність означає, що суб'єкт господарювання має фінансову спроможність регулярно та своєчасно погашати свої боргові зобов'язання (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Відносні показники оцінки платоспроможності Підприємство ХХХ, 2021 – 2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Нормативне значення	Відхилення (+,-) 2022 р від 2021 р	Відхилення (+,-) 2023 р від 2022 р
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,013	0,001	0,026	$\geq 0,2$	-0,012	0,025
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,145	0,015	0,151	$\geq 0,7$	-0,130	0,135
Загальний коефіцієнт ліквідності	1,620	1,540	1,459	$\geq 1,0$	-0,080	-0,081

Згідно з розрахунками, наведеними в таблиці вище, абсолютне значення коефіцієнта ліквідності на кінець 2022 року зменшилося на 0,012 в.п. порівняно з попереднім роком і, навпаки, збільшилося на 0,025 в.п. до рівня 0,026 у 2023 році, що є значно нижчим за нормативне значення. Ці зміни в цілому свідчать про те, що Підприємство ХХХ має дуже обмежені можливості погашати свої поточні зобов'язання за рахунок наявних ліквідних активів. Водночас, хоча розрахунковий коефіцієнт поточної ліквідності Підприємство ХХХ протягом досліджуваного періоду також не є стабільним, він все ще знаходиться в межах норми, навіть при падінні значення коефіцієнта загальної ліквідності протягом останніх трьох років. Графік, що доповнює ці висновки, представлений на рисунку 2.1 (Додаток Б2).

Управлінський аналіз платоспроможності Підприємство ХХХ дозволяє виявити та усунути ознаки неплатоспроможності в діяльності підприємства (табл. 2.3).

**Оцінка та виявлення ознак неплатоспроможності Підприємство ХХХ, 2021
– 2023 рр., тис. грн**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-) 2023 р. від 2021 р.
1. Довгострокові фінансові інвестиції	0	0	0	0
2. Поточні фінансові інвестиції	0	0	0	0
3. Грошові кошти та їх еквіваленти	119,8	14,4	320,1	200,3
4. Поточні зобов'язання	9255,1	11862,4	12169,1	2914
5. Показник поточної неплатоспроможності	-9135,3	-11848,0	-11849,0	-2713,7
6. Коефіцієнт покриття	1,620	1,540	1,459	-0,161
7. Коефіцієнт забезпечення власними засобами	0,383	0,351	0,315	-0,068
8. Чистий прибуток (збиток)	1281,4	597,8	704,1	-577,3

Показник, що характеризує поточні зобов'язання (ПЗ) - це різниця між сумою грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і сумою поточних зобов'язань. Іншими словами, Підприємство ХХХ не має 11849 тис. грн. ліквідних активів, достатніх для погашення поточних зобов'язань, що виникли на кінець періоду.

Загальний капітал підприємства - це сума коштів, основних засобів та нематеріальних активів. Підприємства створюються для здійснення господарської діяльності і в процесі своєї діяльності використовують як власний капітал, так і позикові кошти. Поняття «капітал» зазвичай асоціюється з поняттям «майно». При створенні підприємства його статутний капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками (учасниками), і являє собою майнову вартість підприємства. Визначення джерел формування капіталу підприємства є важливим елементом аналізу його фінансового стану (табл. 2.4, Додаток Б3).

Дані таблиці 2.4 підтверджують, що загальний Підприємство ХХХ збільшився на 2501,6 тис. грн (10,2%) за період 2021-2022 років. Це зростання відбулося переважно за рахунок збільшення боргу підприємства: у період 2021-2022 років капітал продовжував зростати, збільшившись на 1574,4 тис. грн (5,8%). Як показано на Рисунку 2.2, ці збільшення збільшили власний капітал та зобов'язання на 735,3 тис. грн та 839,1 тис. грн відповідно.

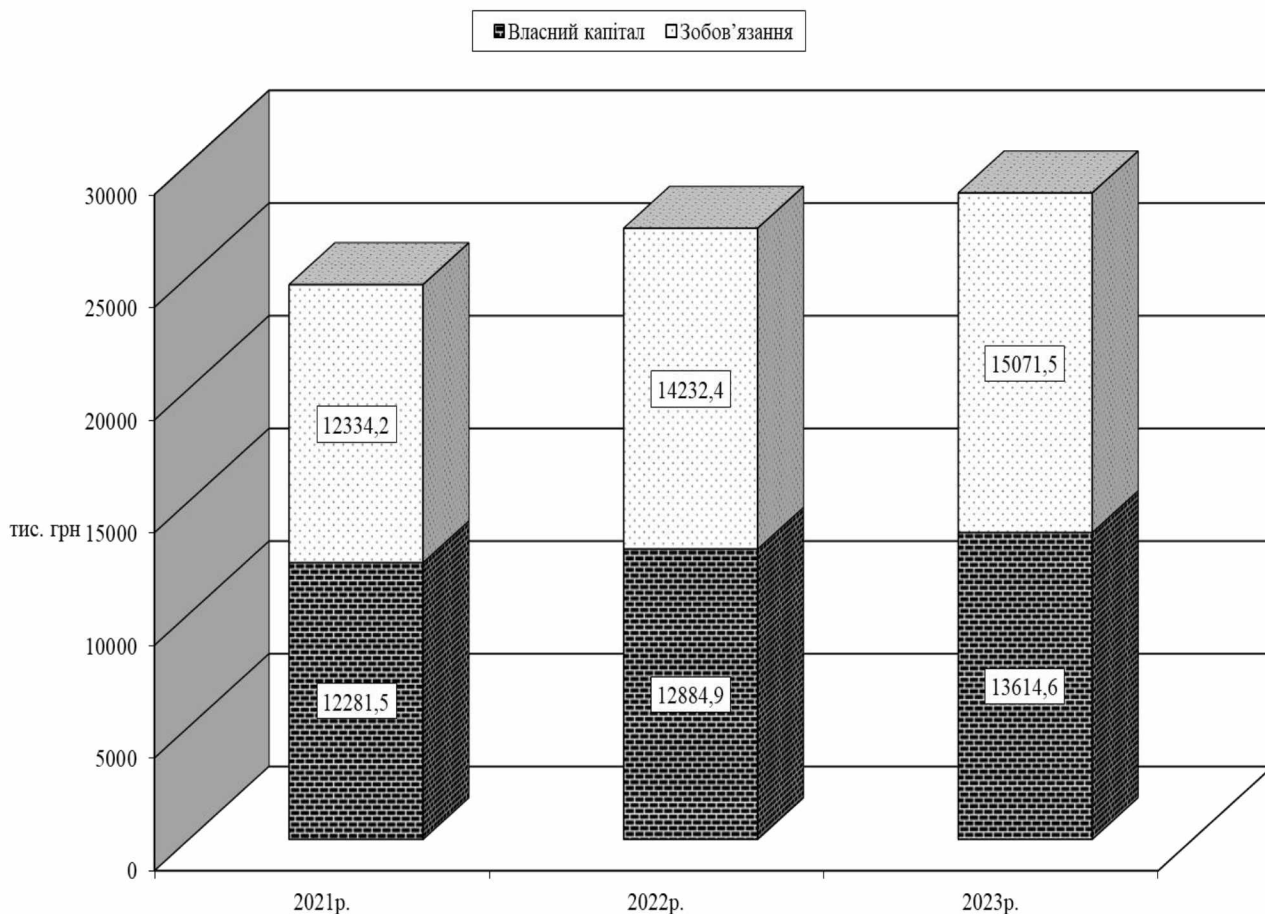

Рис. 2.2. Динаміка зміни обсягів окремих видів пасивів Підприємство ХХХ за 2021 – 2023 рр., тис. грн

Фінансова стійкість – це здатність підприємства стабільно здійснювати свою господарську діяльність за рахунок власного оборотного капіталу та позикових коштів. Перевищення власних коштів над позиковими означає, що підприємство має великий запас фінансової стійкості і є відносно незалежним від зовнішніх джерел фінансування. Фінансова стійкість - це показник, який відображає стан і результати діяльності підприємства.

На фінансову стійкість підприємства впливають такі фактори: стан підприємства на товарному ринку; виробництво та випуск недорогої продукції, що користується попитом; потенціал підприємства в діловому співробітництві; характер залежності від зовнішніх кредиторів та інвесторів; наявність неплатоспроможних дебіторів; ефективність господарської та фінансової діяльності.

Внутрішня, зовнішня, загальна (цінова) та фінансова, залежно від факторів, що впливають на стійкість підприємства (рис. 2.3).

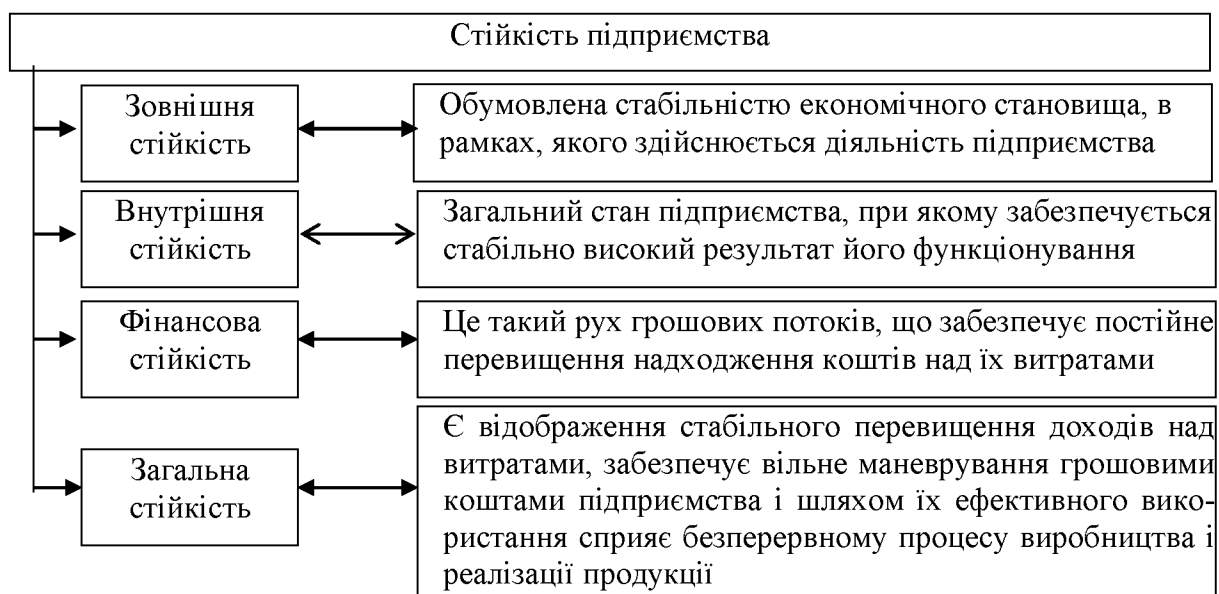

Рис. 2.3. Класифікація видів стійкості підприємства

Фінансова стійкість підприємства характеризується системою фінансових коефіцієнтів.

Вона характеризується коефіцієнтами. Фінансові коефіцієнти розраховуються як співвідношення абсолютних величин активів і пасивів балансу. Аналіз фінансових коефіцієнтів з точки зору ринкової стійкості полягає у порівнянні їх значень з базовими значеннями та вивченні їх динаміки (табл. 2.5, Додаток Б4).

Розрахунки, наведені в табл. 2.5, показують, що з точки зору структури джерел формування капіталу фінансова стійкість Підприємство ХХХ, яка раніше перебувала на досить середньому рівні, в цілому знизилася. Так, фактичне значення коефіцієнта автономії свідчить, що на кінець 2023 року частка капіталу у валюті балансу становила 47,5 %, що на 2,4 відсоткових пункти нижче, ніж у 2021 році. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу за останні три роки збільшився з 0,501 до 0,525 відповідно, що підтверджує наявність досить високого рівня кредиторської залежності.

Загалом, проаналізувавши низку показників оцінки фінансової стійкості, можна визначити, наскільки підприємство готове погасити свою заборгованість,

наскільки воно є фінансово незалежним, зростає чи знижується рівень незалежності, чи відповідає стан активів і пасивів підприємства його фінансово-господарській діяльності. Можна констатувати (рис. 2.3).

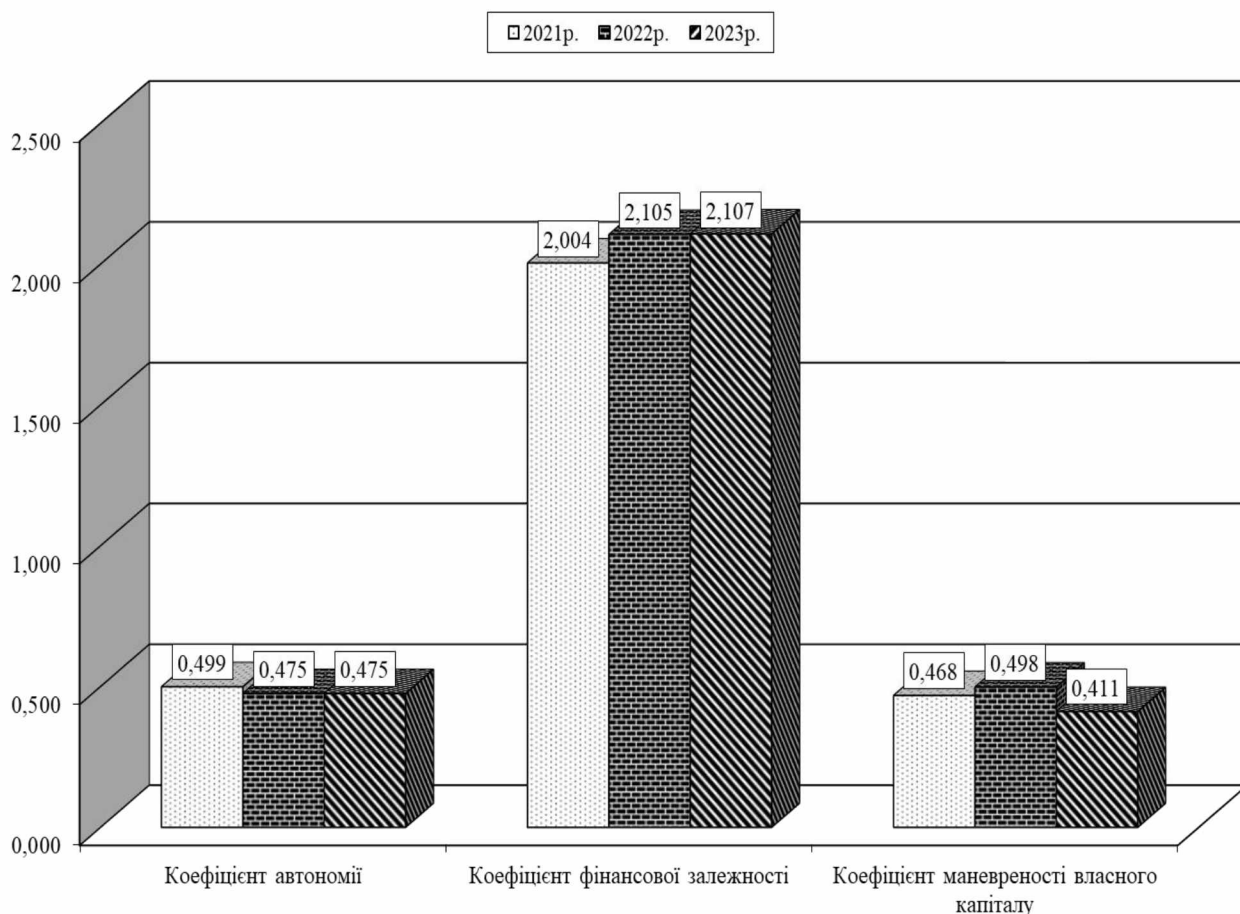

Рис. 2.3. Динаміка показників оцінки фінансової стійкості Підприємство ХХХ, 2021 – 2023 рр.

Зміни та тенденції абсолютних значень відносних показників, що використовуються в таких оцінках, узагальнюються при визначенні типу фінансової стійкості суб'єкта господарювання (табл. 2.6, Додаток Б5).

На основі розрахунків, наведених у табл. 2.6, відзначимо той факт, що запаси та власний оборотний капітал Підприємство ХХХ одночасно зростають з 2021 по 2022 рік, а відповідний їм оборотний капітал одночасно зменшується у 2023 році. Однак, як графічно показано на рисунку 2.4, навіть цей факт не покращив фінансову стійкість підприємства, яке протягом останніх трьох років перебуває у кризовому стані.

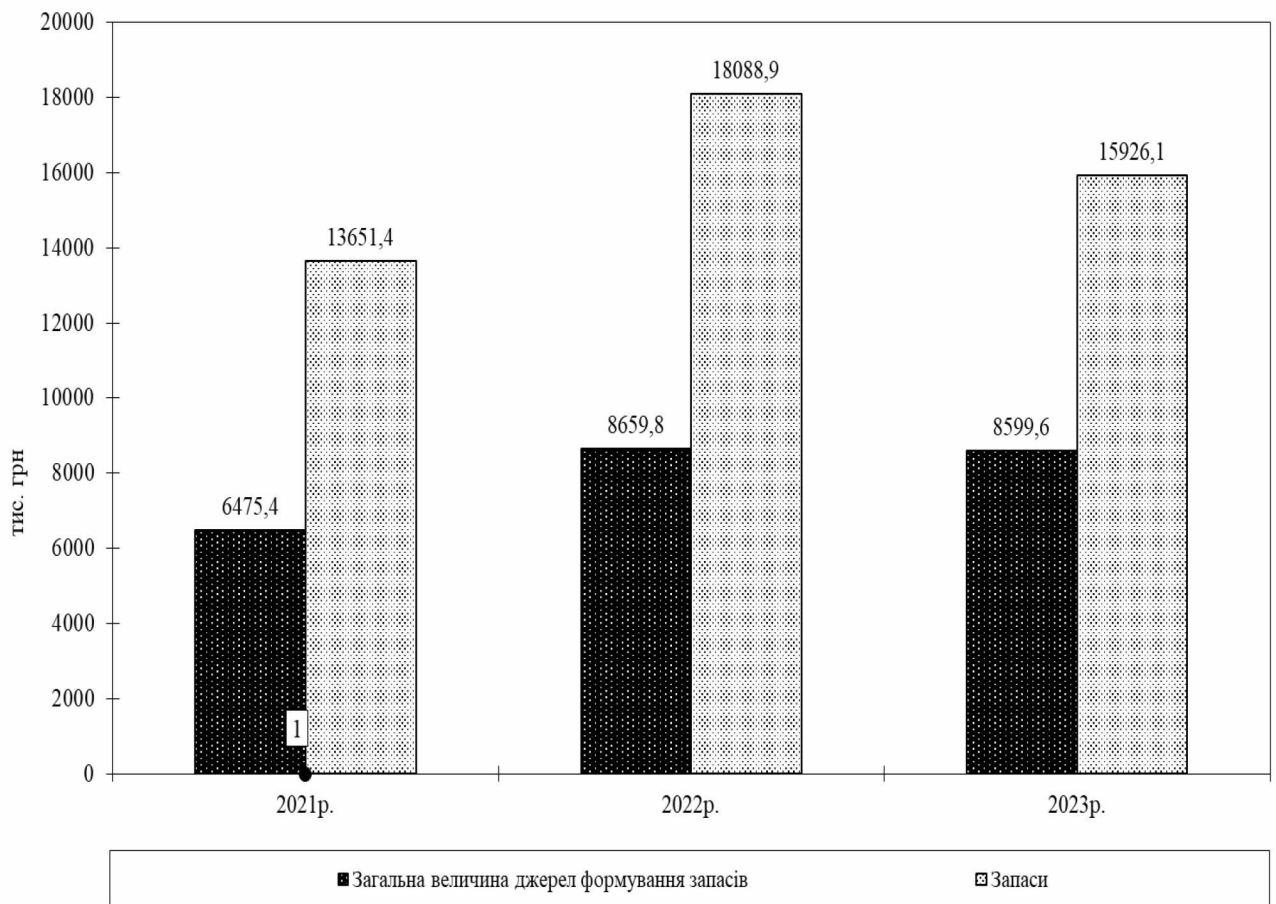

Рис. 2.4. Динаміка зміни обсягів запасів Підприємство ХХХ та джерел їх покриття за 2021 – 2023 рр., тис. грн

В цілому здійснена вище оцінка свідчить про нестабільні тенденції щодо ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості Підприємство ХХХ в останні три роки, тому керівництво підприємства слід сфокусувати увагу на розвитку позитивних тенденцій в цьому напрямку.

2.2. Аналіз майна, фінансових результатів і ділової активності підприємства

Фінансовий стан підприємства характеризується складом, розміщенням, структурою і динамікою його активів (майна) і пасивів (власного і позикового капіталу). Аналіз фінансового стану підприємства здійснюється за допомогою скороченого аналітичного балансу. Короткий аналітичний баланс формується

шляхом об'єднання однорідних за своїм складом та економічним змістом статей вихідного балансу в окремі групи (табл. 2.7, Додаток Б6).

Розраховані дані таблиці 2.7 свідчать, що майновий потенціал підприємств суттєво змінився.

Так, за період 2021-2022 рр. загальні активи Підприємство ХХХ зросли на 2496,0 тис. грн (10,1%). Це зростання відбулося переважно за рахунок збільшення оборотних активів на 3274,9 тис. грн (21,8%), тоді як необоротні активи зменшилися на 785,6 тис. грн (8,2%).

Протягом наступних двох років вартість активів Підприємство ХХХ продовжувала зростати, але повільнішими темпами, зменшившись на 1574,4 тис. грн. (5,8%). Крім того, цього разу на це вплинуло виключно збільшення необоротних активів, які зросли на 2084,3 тис. грн. (23,6%), тоді як оборотні активи за той самий період дещо зменшилися на 513,9 тис. грн. (2,8%).

Це призвело до структурних змін у складі майна Підприємство ХХХ у бік зростання в період з 2021 по 2023 роки, з уже домінуючою часткою оборотних активів та відповідним зменшенням частки основних засобів. Ці зміни чітко проілюстровані на рисунку 2.5.

Класифікацію активів, розглянуту в попередньому розділі, та визначену вище загальну вартість необоротних та оборотних активів необхідно розглянути більш детально в контексті господарської діяльності Підприємство ХХХ (Таблиця 2.8, Додаток Б7).

Результати, представлені в таблиці, дають підстави говорити про різні підходи до поділу активів компанії: аналіз активів Підприємство ХХХ за характером обороту має підтвердити зроблений вище висновок про стабільне переважання в їх складі оборотних активів. Це стосується і необоротних активів підприємства. З іншого боку, необоротні активи підприємства повністю обліковуються як матеріальні активи.

Відповідно до сфер розміщення Підприємство ХХХ частка ліквідних активів, розміщених у виробничому секторі, дещо зменшується в період з 2021 по 2023 рік, але залишається дуже високою, зі значенням 89,7% на кінець 2023 ро-

ку, тоді як обсяг ліквідних активів у секторі дистрибуції за три роки збільшився на 1,3%. Зростання. Аналогічна тенденція спостерігається при поділі оборотних активів на розрахункові, грошові та матеріальні.

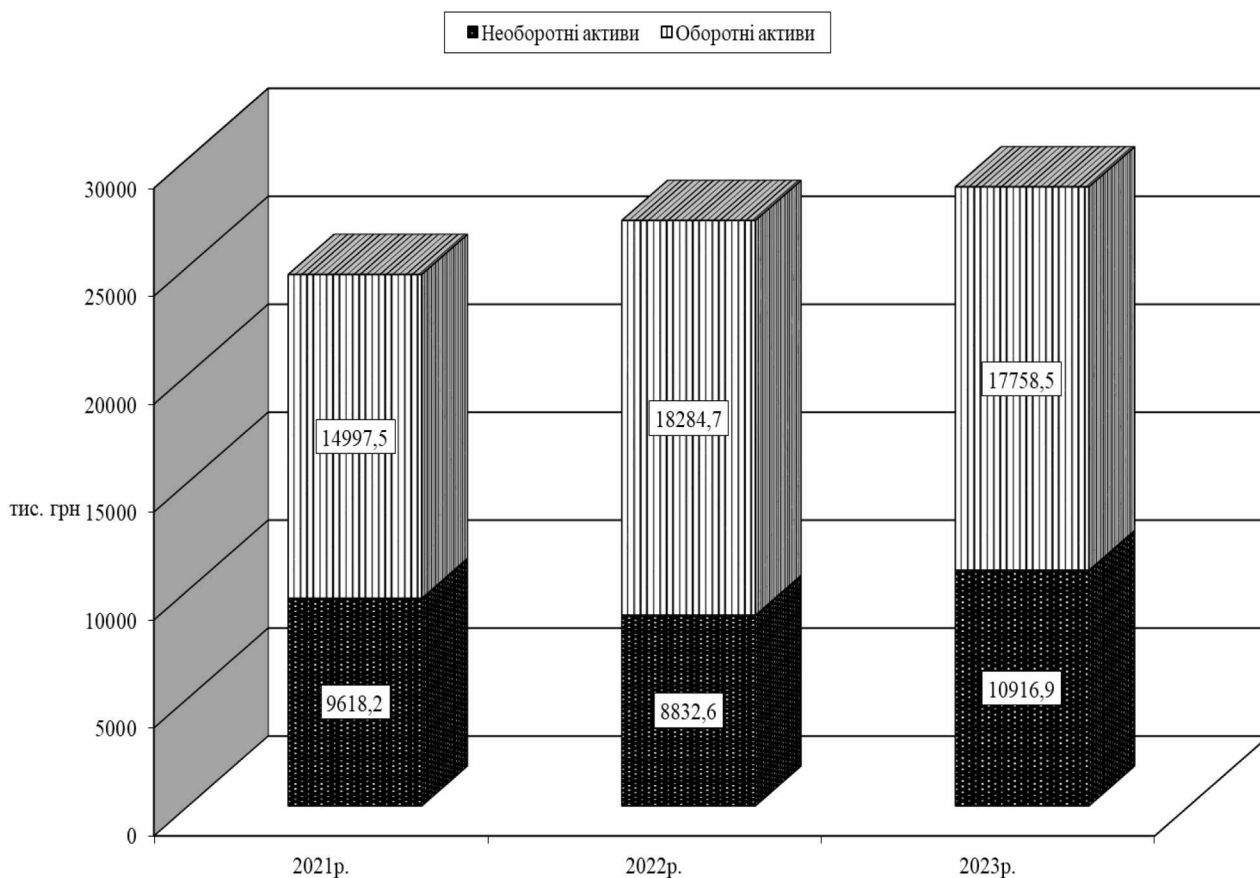

Рис. 2.5. Динаміка зміни обсягів окремих видів активів Підприємство ХХХ за 2021 – 2023 рр., тис. грн

Щодо джерел формування ліквідних активів Підприємство ХХХ, то слід зазначити, що домінуючим джерелом формування ліквідних активів протягом досліджуваного періоду були позикові кошти, частка яких становила 68,5 % у 2023 році та 61,7 % у 2021 році. При цьому майже третина ліквідних активів Підприємство ХХХ поповнюється за рахунок власних коштів.

Оцінюючи активи за рівнем ліквідності, слід зазначити, що обсяг високоліквідних активів за період з 2021 по 2023 рік суттєво збільшився. Водночас середньоліквідні активи стабільно зростали, а низьколіквідні - зменшувалися. Протилежні тенденції в абсолютному розмірі різних груп ліквідних активів призвели до перерозподілу частки цих груп у загальному обсязі. Ці дані та інші ви-

сновки в цій сфері представлені на рисунку 2.6.

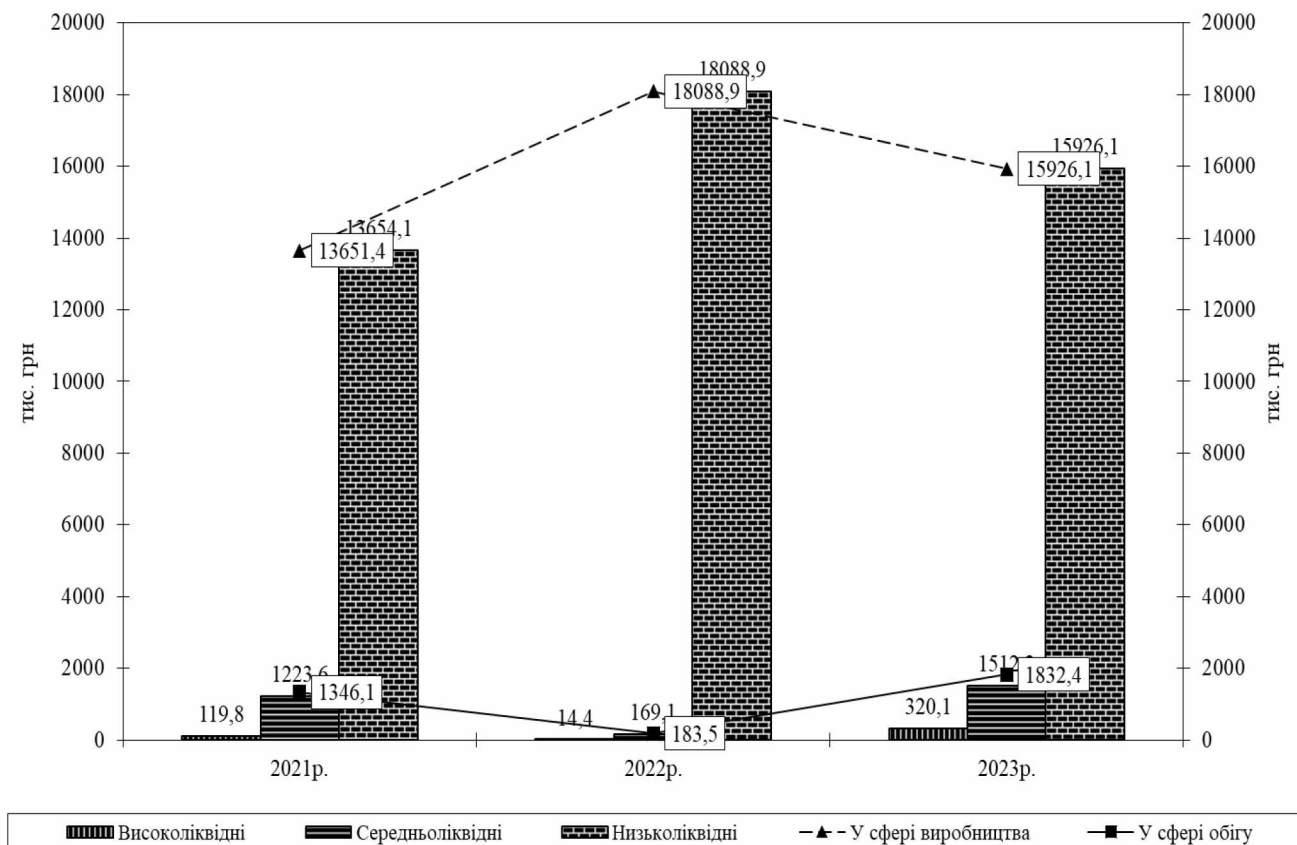

Рис. 2.6. Склад та динаміка оборотних активів Підприємство ХХХ, за формою та рівнем ліквідності, 2021 – 2023 рр., тис. грн

Оцінка фінансових результатів є одним з найважливіших напрямків Для оцінки ефективності виробничої та фінансової діяльності підприємства. Фінансовим результатом діяльності компанії може бути прибуток або збиток. Дохід - це сума, в якій доходи перевищують відповідні витрати. Збитки перевищують суму витрат, які перевищують суму доходів, з яких ці витрати складаються. За даними фінансової звітності малих і середніх підприємств ми аналізуємо формування, структуру і динаміку доходів компанії (таблиця 2.9).

Як показано в даних таблиці 2021-2023 2.9. Підприємство ХХХ повідомило, що у 2023 році порівняно з 2021 роком збільшилася виручка від реалізації продукції Підприємство ХХХ, що стосується динаміки цих надходжень виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та інших операційних доходів., коли доходи в рамках інвестиційної та фінансової діяльності, як правило, були

відсутні. З 2021 року - 12191,7 тис. грн. до 2023 року - 17346,9 тис. грн. збільшилися майже на 42,3%. У той же час інші операційні доходи збільшилися більш ніж в 3 рази за останні 4 роки, хоча в абсолютному масштабі були дуже малі.

Таблиця 2.9

**Склад, структура та динаміка доходів Підприємство ХХХ,
2021 – 2023 рр.**

Види доходів	2021 р		2022 р		2023 р		2023 р. у % до 2021 р.
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	
Дохід (виручка) від реалізації товарів (робіт, послуг)	12191,7	99,9	9239,6	99,9	17346,9	99,9	142,3
Інші операційні доходи	4,4	0,1	10,8	0,1	19,6	0,1	345,5
Всього	12196,1	100,0	9250,4	100,0	17366,5	100,0	142,4

Окремо для цього дослідження потрібен набір витрат, понесених на місці протягом періоду дослідження. Наступна таблиця 2.10 використовується для аналізу формування, структури і динаміки витрат і відрахувань домогосподарств.

Таблиця 2.10

**Склад, структура та динаміка витрат і відрахувань Підприємство ХХХ,
2021 – 2023 рр.**

Види витрат і відрахувань	2021 р		2022 р		2023 р		2023 р. у % до 2021 р.
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	9150,0	83,8	7637,9	88,3	15051,7	90,3	164,5
Інші операційні витрати	775,4	7,1	637,6	7,4	1087,2	6,5	140,2
Інші витрати	989,5	9,1	377,1	4,4	523,5	3,1	52,9
Всього	10914,9	100,0	8652,6	100,0	16662,4	100,0	152,7

Згідно з даними, розрахованими в таблиці 2.10, сума може бути наступною. Обсяг витрат Підприємство ХХХ за період проведення дослідження, як і доходів, неухильно збільшувався. Так, витрати підприємства були найбільшими у 2023 році і становили 16662,4 тис. грн, що в 1,5 рази більше, ніж у 2021 році.

Аналізуючи склад та структуру витрат Підприємство ХХХ, слід зазначити, що витрати операційної діяльності є логічно домінуючими, тоді як витрати інвестиційної діяльності становлять менше 10%, тоді як витрати фінансової діяльності - менше 10%. витрати від операційної діяльності логічно домінують, тоді як витрати від інвестиційної діяльності становлять менше 10 відсотків, а фінансові витрати взагалі відсутні.

Дані таблиці 2.11 значною мірою підтверджують попередні розрахунки та свідчать про те, що воєнний стан і значний спад в економіці загалом та аграрному секторі зокрема призведуть до негативних змін у динаміці фінансових результатів діяльності Підприємство ХХХ за період 2021-2022 років. Як наслідок, чистий прибуток зменшився з 12191,7 тис. грн до 9239,6 тис. грн, тоді як собівартість реалізованої продукції знизилася лише на 1512,1 тис. грн. При цьому, незважаючи на стрімке зниження відповідних витрат, чистий прибуток різко скоротився більш ніж удвічі - з 1281,4 тис. грн до 597,8 тис. грн через низькі інші операційні доходи та недостатній фінансовий та інвестиційний дохід.

У 2022-2023 роках ситуація покращилася. Як наслідок, приріст чистого прибутку (на 8107,3 тис. грн) перевищив приріст витрат (на 7413,7 тис. грн), а валовий прибуток Підприємство ХХХ збільшився на 693,5 тис. грн. Водночас, певними негативними рисами у зміні фінансового результату Підприємство ХХХ є збільшення витрат в рамках інвестиційної та операційної діяльності. Однак за рахунок зміни фінансових результатів від операційної діяльності чистий прибуток за період збільшився з 106,3 тис. грн до 704,1 тис. грн. Ці висновки проілюстровано на рис. 2.7.

Наведена вище діаграма дає підстави для узагальнення оцінки фінансових результатів діяльності Підприємство ХХХ, підкреслюючи його стабільний розмір.

Розрахунок основного прибутку не дає повного уявлення про фінансовий стан підприємства. Рівень ефективності використання ресурсів підприємства, який забезпечує аналіз його ділової активності, потребує окремого дослідження, оскільки визначає платоспроможність, фінансову стійкість та стабільність підп

риємства.

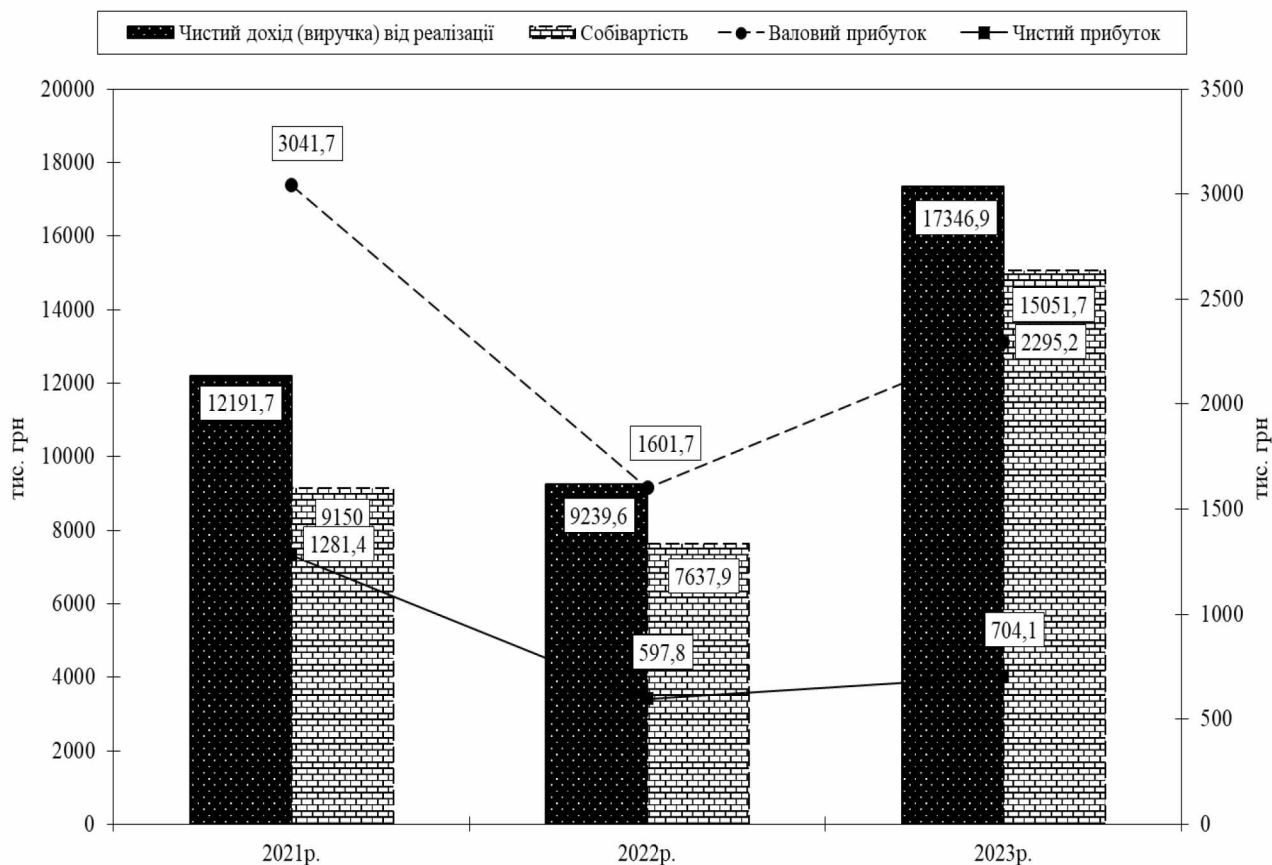

Рис. 2.7. Динаміка окремих показників оцінки фінансових результатів діяльності Підприємство ХХХ за 2021 – 2023 рр.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті насамперед проявляється в оборотності його активів і пасивів. Економічне значення оборотності полягає в тому, що вона визначає обсяг активів, необхідних підприємству для здійснення процесу виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Аналіз діяльності підприємства включає вивчення рівня і динаміки різних показників оборотності активів і пасивів балансу.

У таблиці 2.12 (Додаток Б9) проаналізовано показники, що використовуються для оцінки ділової активності Підприємство ХХХ.

Результати оцінки свідчать про те, що показники ділової активності Підприємство ХХХ за період 2021-2022 рр. мають загалом негативну тенденцію. Негативним є те, що оборотність оборотних активів загалом та запасів зокрема зростає на 230 та 2227 днів відповідно. Протягом наступних двох років ситуація змі-

нилася кардинально протилежним чином. Ділова активність компанії зростає за всіма показниками оборотності оборотних активів. Як наслідок, оборотність усіх наявних оборотних активів зменшилася, а операційний цикл скоротився з 648 до 374 днів. Такі зміни в умовах кризи пояснюються вже згаданою різницею між темпами зміни середньорічної вартості активів та темпами зміни чистого прибутку від реалізації (доходу) (рис. 2.8).

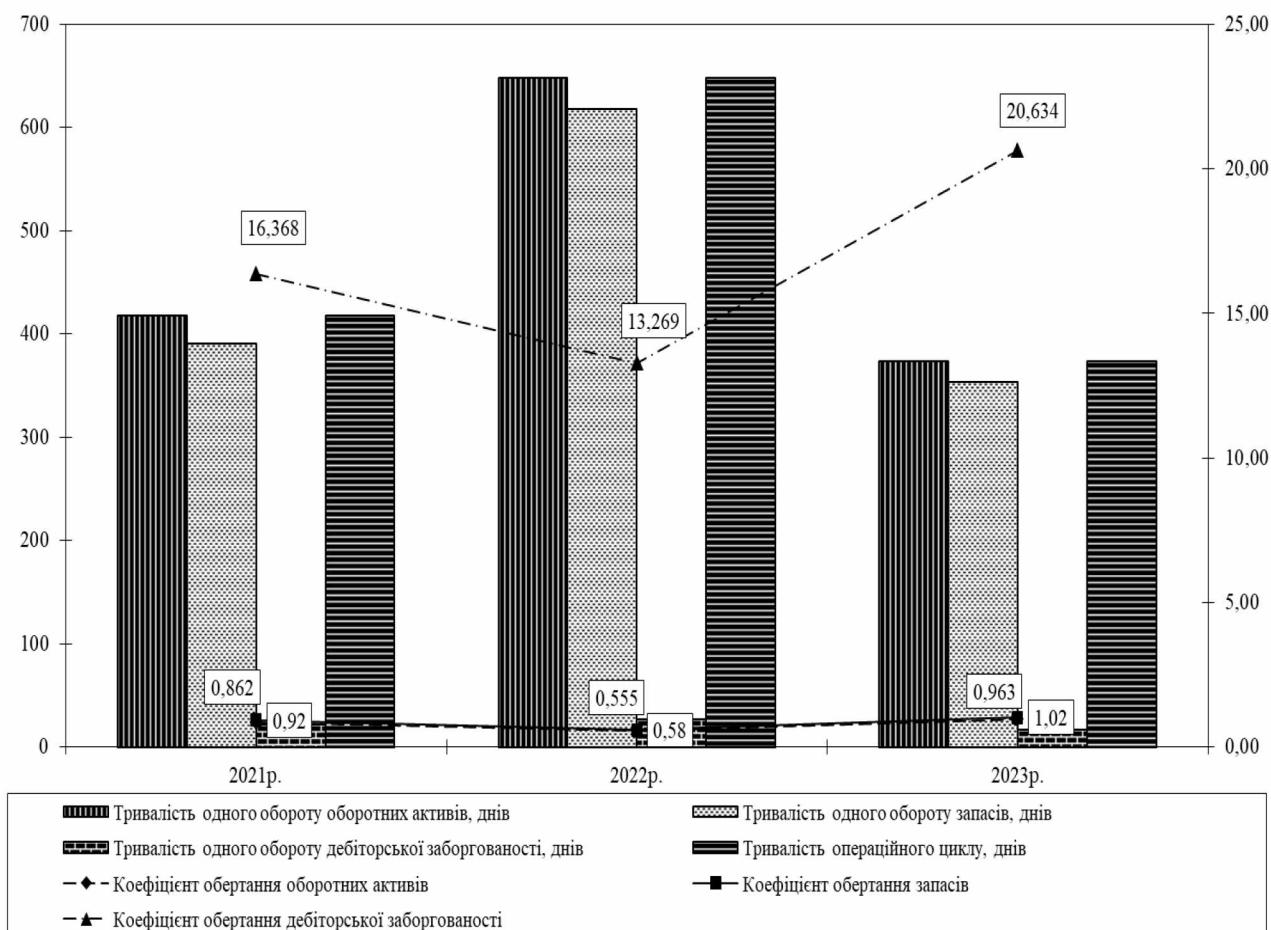

Рис. 2.8. Динаміка показників ділової активності Підприємство ХХХ, 2021 – 2023 рр.

Загалом, оскільки спостерігаються стійкі тенденції у показниках, що характеризують рівень ділової активності, зусилля менеджменту Підприємство ХХХ мають бути спрямовані на розвиток існуючих позитивних тенденцій.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

3.1. Перспективи оптимізації механізму аналізу фінансового стану як основа якісного фінансового менеджменту

Фінансовий стан підприємства є важливим для його економіки і залежить насамперед від його виробничих процесів. Успішне виконання виробничого плану підприємства є основою його міцної фінансової бази. Стійкий фінансовий стан підприємства забезпечує фінансування та виконання всіх передбачених планом заходів, своєчасну виплату заробітної плати та своєчасні розрахунки з іншими організаціями. Фінансовий стан підприємства визначається насамперед його фінансами. Здійснення економічних реформ і посилення економічних важелів в управлінні підприємствами підвищує роль фінансів і фінансового стану в розширенні і зміцненні економіки.

Точне і своєчасне планування та забезпечення отримання доходів є основними завданнями в організації операційної роботи та управлінні діяльністю підприємства. Чітка організація операційної діяльності та управління надходженням і використанням доходів і прибутку сприяє виявленню резервів збільшення обсягів виробництва, зниження його собівартості і поліпшення якості невиробничих витрат, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Стратегія розвитку підприємства спрямована на розвиток підприємства, тобто на нормалізацію його фінансового стану.

Найважливішим завданням є усунення неплатоспроможності. Це пов'язано з тим, що якщо підприємство здатне своєчасно погашати свої борги перед кредиторами, це свідчить про налагодження системи розрахунків і запобігає виникненню процедури неплатоспроможності. Неплатоспроможність підприємства може бути усунена шляхом реалізації низки фінансових заходів, але фактори, що

призвели до неплатоспроможності, можуть залишатися незмінними. Тому слід приділяти увагу фінансовій стабільності підприємств.

Для того, щоб підприємства уникнули ризику неплатоспроможності не тільки в короткостроковій, а й у довгостроковій перспективі, необхідно забезпечити перевищення власних коштів над позиковими, що зробить їх більш незалежними від зовнішніх джерел. Також необхідна зміна фінансової стратегії. Це робиться для того, щоб прискорити економічне зростання підприємств. Підприємство може вважатися фінансово стабільним лише в тому випадку, якщо вартість використовуваного капіталу зведена до мінімуму. Зважаючи на ці негативні фактори, необхідно забезпечити високі темпи виробництва та розвитку.

З метою вирішення проблем, пов'язаних з фінансовою стійкістю підприємств та впливу на покращення виробничо-господарської діяльності, вважається за необхідне

1. індивідуально та детально проаналізувати фінансовий стан кожного підприємства, визначити перспективи подальшої діяльності з урахуванням асортименту продукції, її якості, собівартості та конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках, оцінити можливості підприємства та забезпечити стабілізацію з подальшим зростанням виробництва за відносно короткий період часу

2. провести детальний аудит діяльності на підприємстві, за умови, що воно має реалістичний план стабільності та розвитку, провести інвентаризацію статей балансу та детально вивчити склад матеріальних активів, характеристики готової продукції та дебіторської заборгованості. За результатами аналізу слід зробити оцінку використання або продажу відповідних активів і готової продукції та можливості погашення дебіторської заборгованості.

Слід провести реконструкцію активів і пасивів балансу та підготувати документацію для списання нереальних сум на збитки. Реальний фінансовий стан підприємства має бути ретельно перевірений невеликою аудиторською організацією.

3. слід окремо вивчити стан дебіторської та кредиторської заборгованості і

визначити спосіб її ліквідації. Можливо, доцільно розробити спеціальний механізм, заснований на юридично обов'язкових векселях, для зменшення взаємної дебіторської та кредиторської заборгованості.

4. Для підприємств, які мають економічно обгрунтований бізнес-план та проводять всю необхідну роботу з удосконалення виробництва, впорядкування балансу та реструктуризації статей, банки можуть розглянути можливість надання кредитів, у тому числі в іноземній валюті, за рахунок кредитної підтримки міжнародних фінансових інституцій.

5. важливою частиною вирішення цих питань є питання ресурсів та гарантій повернення кредитів.

Це має бути закріплено на законодавчому рівні за участі Фонду державного майна. Зокрема, йдеться про вирішення питання застави промислових та інших державних будівель і підприємств як забезпечення кредитів та механізмів реалізації цієї застави.

Також може бути розглянута можливість передачі в заставу контрольних пакетів акцій підприємств як гарантії. Спеціально випущені казначейські зобов'язання (векселі), які мають статус засобу платежу, що вільно обертається, також можуть бути використані як гарантія погашення кредитів державними підприємствами.

б. з метою заохочення комерційних банків до видачі кредитів на стабілізацію та розвиток виробництва необхідно вирішити такі питання: дозволити комерційним банкам видавати довгострокові кредити на стабілізаційні програми, зменшивши їх обов'язкове резервування на 50%; встановити відсоткову ставку за кредитами, виданими в рамках пільгового резервування, на рівні 10% річних; встановити, що доходи, отримані комерційними банками від надання довгострокових кредитів, звільняються від оподаткування; передбачити погашення довгострокових кредитів у вигляді податкових кредитів.

Розвиток підприємств потребує постійної мобілізації ресурсів для інвестування в новітні технології, створення нових технологій, модернізації застарілих основних фондів, збільшення оборотного капіталу та виходу на нові ринки.

Основними джерелами поповнення інвестиційних ресурсів підприємств є внутрішні ресурси - прибуток та амортизаційні відрахування. В середньому в розвинених країнах близько 70 % інвестиційних потреб підприємств фінансується за рахунок внутрішніх ресурсів. На банківські кредити та цінні папери (зовнішні джерела фінансування) припадає близько 5 % та 25 % інвестицій відповідно.

Наразі більшість підприємств, які уникли банкрутства, не мають внутрішніх інвестиційних ресурсів через низьку рентабельність виробництва, збитковість та нецільове використання коштів фондів розвитку підприємств. Тому перед ними постає проблема пошуку нових шляхів інвестування в економічний розвиток.

На нашу думку, відновлення фінансового стану підприємств потребує цілеспрямованого вибору найбільш ефективних заходів у конкретних випадках. У цьому аспекті важливим є поступове підвищення рівня ділової активності, що базується на вдосконаленні методів оцінки ділової активності.

Ділова активність являє собою ефективність використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів у всіх сферах бізнесу і характеризує якість управління, можливості економічного зростання та достатність капіталу. У фінансовому вираженні вона переважно проявляється у швидкості обороту коштів і відображає ефективність роботи підприємства по відношенню до обсягу авансованих ресурсів та їх споживання у виробничому процесі.

Узагальнення наукових поглядів у сфері оцінки рівня ділової активності підприємницьких структур дає підстави погодитися з позицією такої групи вчених, зокрема М. Чумаченка.

На думку Н.В. Тарасенко, до якісних показників оцінки ділової активності можна віднести наступні.

А саме: обсяг ринку збуту продукції, наявність продукції, що експортується, репутація підприємства і, зокрема, популярність клієнтів, які користуються послугами підприємства [49]. Поряд з цими аспектами оцінки ділової активності особлива увага приділяється відносним показникам. Під відносними показника-

ми розуміють розрахунок фінансових коефіцієнтів, зокрема оборотності активів, оборотності дебіторської заборгованості, оборотності кредиторської заборгованості, оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості, оборотності запасів та оборотності власного капіталу.

На думку Г.Г. Кірецева, важливою перевагою коефіцієнтів є те, що

Це особливо важливо при оцінці ефективності діяльності підприємства в сучасних умовах [22]. Водночас слід враховувати, що цей коефіцієнт не має універсального значення і може розглядатися як індикатор найбільш проблемних ділянок діяльності підприємства. На сьогодні існує чотири блоки досліджень ділової активності з використанням методу відносних показників (рис. 3.1).

Цей рисунок свідчить про непересічну важливість кожного блоку в аналітичному дослідженні ділової активності та їх тісний взаємозв'язок і взаємодоповнюваність.

На нашу думку, застосування такого підходу до оцінки з використанням наведеного набору показників має сприяти якісному дослідженню здатності підприємств мобілізувати фінансові ресурси з різних джерел, ефективно їх використовувати та забезпечувати зростання прибутку і капіталу.

Проведені дослідження свідчать про те, що зростання ділової активності підприємства насамперед пов'язане з підвищенням ефективності використання ресурсів підприємства за рахунок прискорення оборотності ресурсів та скорочення періоду їх обороту.

Іншим важливим питанням для покращення фінансового стану підприємств є скорочення зовнішніх поточних зобов'язань. Зменшення внутрішніх поточних зобов'язань може відбуватися за рахунок скорочення витрат на придбання паливно-енергетичних ресурсів та проведення ремонтних робіт, зменшення рівня заробітної плати працівникам (або скорочення чисельності працівників при збереженні її на тому ж рівні), а також за рахунок скорочення обсягів виробництва.

Для зменшення зовнішніх поточних зобов'язань необхідно домовитися з кредиторами про продовження термінів оплати за сировину, матеріали та пали-

во, або здійснювати розрахунки товарами, виробленими підприємством, тобто бартерні операції. Якщо підприємство має банківський кредит, то його слід пролонгувати, бажано без збільшення відсотків за користування кредитом. Розглянемо кожен з перерахованих вище дій більш детально:

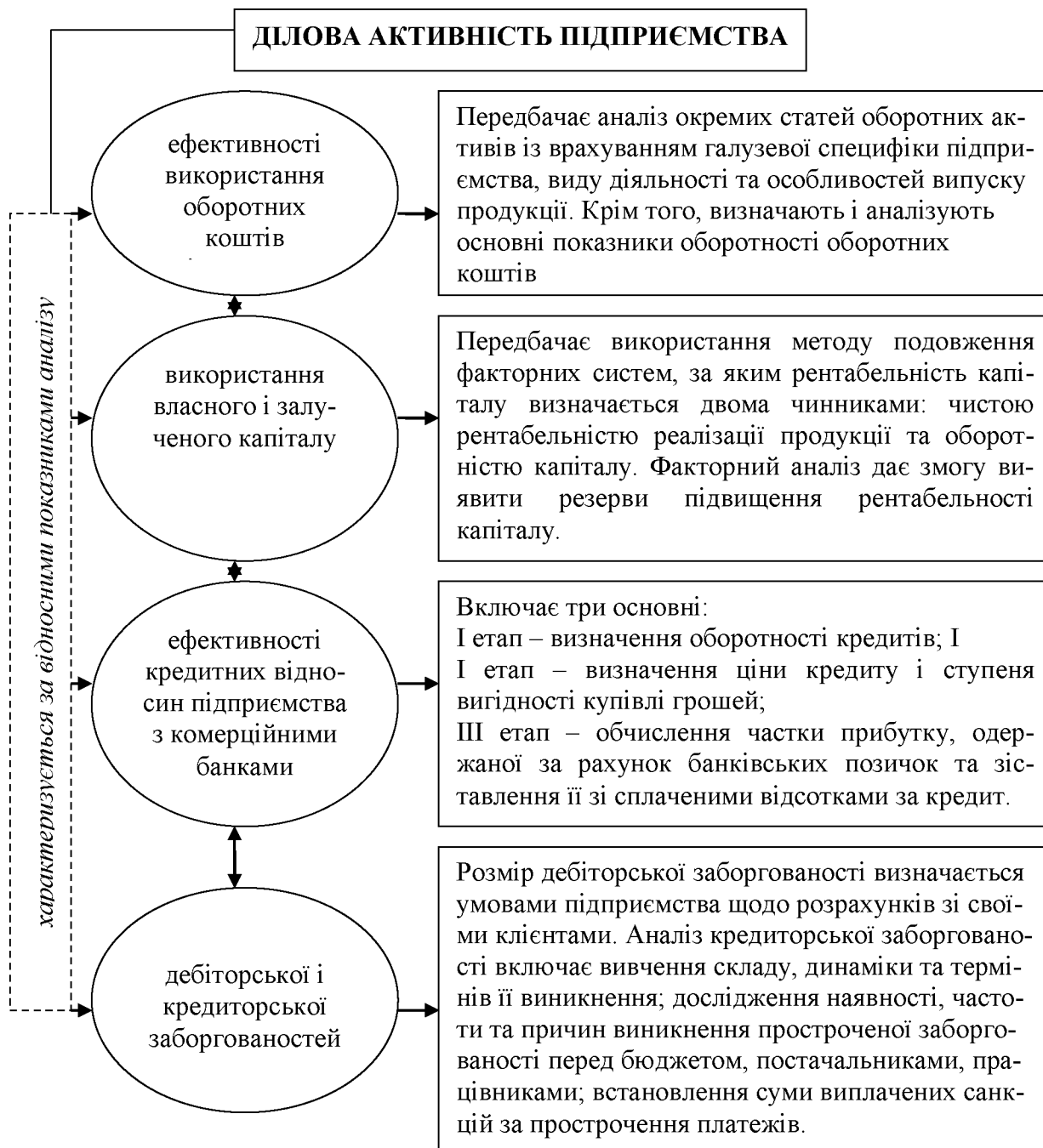

Рис. 3.1. Блок-схема використання системи відносних показників для оцінки ділової активності підприємства

1. переглянути поточну стратегію компанії. Це може включати прийняття нового конкурентного підходу для відновлення позицій на ринку або перегляд

операцій для кращої підтримки загальної бізнес-стратегії. Найбільш ефективні варіанти залежатимуть від поточного стану галузі, сильних і слабких сторін компанії та глибини кризи.

2. збільшити доходи. У більшості випадків зусилля спрямовані на збільшення продажів. Як відомо, є кілька способів збільшити доходи, серед яких зниження цін, посилення просування продукції, активізація зусиль з продажу та розширення переліку послуг, що пропонуються споживачам. Дійсно, коли компанії виходять з кризи, зазвичай важливіше зменшити витрати, ніж збільшити доходи. Основною причиною цього є те, що кожна спроба збільшити доходи вимагає додаткових інвестицій. Потенційні інвестори дуже рідко хочуть і неохоче працюють з компаніями, які є неплатоспроможними.

3. скорочення витрат. Практичний досвід застосування тактики оздоровлення показує, що заходи зі скорочення витрат є найбільш ефективними в ситуаціях, коли структура витрат компанії є достатньо гнучкою для вжиття радикальних коригувальних дій. Неefективність поведінки можна оцінити і виправити, підприємство близьке до точки беззбитковості, витрати не є надмірно високими і є багато джерел економії.

Слід зазначити, що економія може бути досягнута за рахунок правильного обліку витрат, що включаються до собівартості продукції, зменшення матеріальних витрат, зменшення витрат на експлуатацію машин та обладнання, зменшення транспортних витрат, економії на відрядженнях тощо.

4. продаж активів. Активи можуть бути продані, коли необхідно приділити особливу увагу грошовим потокам, коли продаж землі, обладнання, патентів або товарно-матеріальних цінностей є найбільш прийнятним способом отримання вільних коштів, а також при скороченні діяльності (наприклад, припинення виробництва деяких видів продукції, що занепадає, скорочення кількості працівників, вихід з віддалених ринків, скорочення кількості клієнтів скорочення обсягів надання послуг тощо).

На нашу думку, окрім вищезазначених заходів, фінансова стабілізація виробництва повинна також включати наступні шляхи виходу підприємств з кризи

1. розв'язання платіжної кризи; 1.1. використання акредитивів; 1.2. використання факторингових послуг банків; 1.3. використання послуг факторингової служби банку; 1.4. використання послуг факторингової служби банку. Скористатися послугами банківського факторингу. Факторинг - це операція з інкасації заборгованості та форма короткострокового фінансування. 1.3. ліквідація. Залік взаємної дебіторської заборгованості. Кліринг дозволяє кожному учаснику зарухувати суму своєї простроченої дебіторської заборгованості проти суми простроченої дебіторської заборгованості покупця.

2. застосовувати фінансово-правові інструменти для стабілізації економічного становища підприємства: 2.1. залучення додаткових коштів шляхом випуску цінних паперів; 2.2. використання лізингових операцій; 2.3. використання лізингового бізнесу; 2.4. використання лізингового бізнесу як засобу залучення коштів; 2.5. використання лізингового бізнесу як засобу залучення коштів. Бути лізингоодержувачем може бути вигідніше, ніж власником.

3. оптимізація оподаткування.

Таким чином, практичне застосування запропонованих на основі проведених досліджень заходів стабілізації виробництва сприятиме успішному вирішенню проблем фінансової стабілізації та стійкості підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України.

3.2. Напрями поліпшення фінансового стану підприємства на основі ефективного фінансового планування

Ефективне управління фінансами підприємства можливе лише за умови планування всіх фінансових потоків, процесів і відносин на підприємстві.

Обґрунтованість фінансових показників фінансових операцій, а також ефективність багатьох бізнес-рішень досягається в процесі фінансового планування та прогнозування. Ці два дуже близькі поняття часто ототожнюють в економічній літературі та практиці.

Дійсно, фінансове прогнозування передує плануванню і вимагає оцінки ряду альтернатив (для визначення можливостей управління рухом фінансових ресурсів на макро- і мікрорівні відповідно). Фінансове планування допомагає ідентифікувати прогнози та визначити конкретні методи, показники і взаємопов'язані завдання, порядок їх виконання і те, як вони сприятимуть досягненню обраних цілей.

Фінансове планування - це процес розробки системи фінансових планів і планових (нормативних) показників для забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами та підвищення ефективності майбутньої фінансової діяльності.

Прогнози фінансових показників повинні складатися у форматі, передбаченому для складання відповідної звітності. Інформація, що міститься в заключному бюджеті, є основою для подальшого планування грошових потоків і платоспроможності підприємства.

Необхідність планування фінансових результатів зумовлена такими факторами, як: потреба в інформації про майбутні фінансові результати, потреба в інформації про можливість фінансування інвестицій та виплати дивідендів; необхідність визначення потреби в капіталі в плановому періоді, зокрема для фінансування витрат, і відповідно потреби в оборотних активах; рівень податкового навантаження в плановому періоді. Необхідність оцінки.

Існує два види планування фінансової діяльності: короткострокове та довгострокове.

Довгострокове планування також може здійснюватися на довгостроковій основі. Період планування може бути в місяцях, кварталах або роках. Основою для планування діяльності є інформація, що міститься в бюджетах продажів і виробництва.

Фінансове планування здійснюється шляхом порівняння прогнозів доходів і витрат за всіма видами діяльності (наприклад, виручка від реалізації та собівартість реалізованої продукції). Зрозуміло, що найскладнішим завданням є прогнозування обсягів продажів.

Прогнозні показники для планів продажів розраховуються на основі аналізу ринкової кон'юнктури, наявних виробничих потужностей та фінансових можливостей. При цьому враховується загальна економічна ситуація в країні (або регіоні), зростання чисельності населення, статистичні показники, що характеризують доходи, дані економічних досліджень, існуючі тенденції в соціально-культурній сфері життя населення (потенційних споживачів продукції), вплив сезонних і циклічних коливань на обсяги продажів, довгострокові тенденції зміни економічних показників і дані економічної інформації.

При виборі конкретного методу прогнозування (експертного, екстраполяції, причинно-наслідкового) доцільно узагальнити інформацію про методи, що використовуються аналогічними компаніями та типовими представниками галузі, до якої вони належать.

Альтернативні планові розрахунки фінансових показників повинні ґрунтуватися на оптимістичних та песимістичних прогнозах обсягів продажів і, відповідно, завантаження виробничих потужностей (наприклад, 80%, 100%, 120%), оскільки прогнозні показники значною мірою залежать від зовнішніх факторів (кон'юнктура ринку, структурні зміни в економіці і т.д.).

В умовах ринку розрахунок кінцевих результатів діяльності підприємства здійснюється за наступною методикою Витрати - Обсяг - Прибуток.

Фінансові менеджери орієнтуються на досягнення високого прибутку від продажів або його постійне зростання. Бажаний результат залежить від трьох факторів: витрат на виробництво і реалізацію продукції, планової собівартості одиниці продукції та обсягу продажів. Взаємозв'язки між складовими визначаються в процесі бізнес-аналізу, який ще називають аналізом: витрати-обсяг-прибуток, тим самим розкриваючи його суть - вивчення взаємозв'язків між витратами, обсягами продажів, цінами і прибутком компанії, а також максимізація прибутку шляхом вибору найбільш сприятливої комбінації змінних і постійних витрат. Пошук можливостей.

Аналіз «Витрати - Обсяг - Прибуток» відповідає на найважливіші питання, що постають перед фінансистами компаній на всіх ключових етапах руху гро

шових коштів.

Етап 1 1. скільки грошових коштів потрібно компанії 2. як вони будуть фінансуватися 3. в якій мірі можна використовувати ефект фінансового важеля для збільшення фінансового ризику.

Етап 1 1. що найважливіше для компанії: висока прибутковість чи висока ліквідність; 2. що дешевше - купити чи орендувати майно; 3. чи продавати продукцію нижче собівартості; 4. якого продукту слід виробляти більше: а чи б. як зміни в обсязі виробництва чи продажу впливають на продукт; 5. якого продукту слід виробляти більше: а чи б. які наслідки зміни в обсязі виробництва чи продажу впливають на продукт?

Етап I 1) Яким є оптимальний рівень запасів, щоб задовольнити потреби клієнтів та уникнути перевитрат оборотного капіталу; 2) Яким є оптимальний розмір короткострокового кредиту, який має отримати компанія, щоб забезпечити та активізувати продаж товарів у розстрочку, зменшивши при цьому ймовірність виникнення безнадійних боргів та мінімізувавши відтік коштів через дебіторську заборгованість?

Ключовими елементами бізнес-аналізу є операційна маржа компанії, маржа прибутку та запас фінансової міцності.

Розглянемо поняття виробничого (економічного) важеля. Його дія проявляється в тому, що при зміні обсягу продажів прибуток завжди буде змінюватися в більшій чи меншій мірі. Цей ефект пов'язаний з тим, що динаміка постійних і змінних витрат має різний ступінь впливу на формування фінансових результатів діяльності компанії при зміні обсягу виробництва. Чим вищий рівень постійних витрат, тим більший вплив на операційний леверидж. Визначаючи відсоток зменшення прибутку на кожен відсоток зменшення виручки, сила впливу операційного важеля вказує на рівень ділового ризику даної компанії.

Вплив фінансового левериджу полягає в тому, що використання компанією позикових коштів перетворює рентабельність власного капіталу на можливість отримання дивідендів. Рівень ефективності фінансового важеля вказує на фінансовий ризик, пов'язаний з підприємством.

Отже, співвідношення між прибутком і коефіцієнтом власного капіталу є фінансовим важелем.

На думку В.В. Ковальова, фінансовий леверидж - це потенційна можливість впливати на прибуток за рахунок зміни величини і структури капіталу і позикових коштів.

Існує дві основні концепції ефекту фінансового левериджу. Західноєвропейські фінансисти визначають ефект фінансового важеля як приріст чистого прибутку по відношенню до власного капіталу в результаті використання позик.

Американські вчені трактують ефект фінансового левериджу як темп зміни чистого прибутку на акцію, що виникає в результаті зміни темпу зміни відсотків і прибутку до оподаткування. Таким чином, для компанії, що використовує позикові кошти, кожна відсоткова зміна NREIT призводить до більшої відсоткової зміни чистого прибутку на акцію, ніж для компанії, що використовує лише власний капітал, але водночас з меншим ризиком.

Коли операційний і фінансовий важелі одночасно вищі, невеликі зміни у фізичному обсязі продажів і доходах можуть призвести до значних змін у прибутку на акцію.

Управлінський аналіз є невід'ємною частиною управлінського обліку. Його дані становлять комерційну таємницю компанії. Такий управлінський аналіз допомагає знайти найбільш вигідну комбінацію змінних витрат на одиницю продукції, постійних витрат, цін і обсягів продажів. Тому цей аналіз неможливий без розподілу постійних витрат на змінні.

Змінні витрати (витрати на паливо, матеріальні витрати, комісійні з продажу) змінюються пропорційно до обсягів виробництва.

Постійні витрати (орендна плата, амортизація, заробітна плата управлінського персоналу) не змінюються або змінюються незначно залежно від зміни обсягів виробництва. Змішані витрати включають як постійні, так і змінні елементи витрат. Прикладами змінних витрат є витрати на електроенергію та заробітна плата торгового персоналу, що складається з фіксованої заробітної плати та комісійної винагороди.

Фінансові менеджери завжди повинні бути обізнані з характером руху витрат (загальних витрат і витрат на одиницю продукції) (Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Вплив зміни обсягу виробництва (реалізації) продукції на змінні і умовно – постійні витрати

Обсяг виробництва (зросту)	Змінні витрати		Постійні витрати	
	Сумарні	На одиницю продукції	Сумарні	На одиницю продукції
Зростає	Збільшуються	Постійні	Постійні	Зменшуються
Зменшується	Зменшуються	Постійні	Постійні	Збільшуються

Ефективне управління прибутком має починатися з управління витратами. Управління витратами - це здатність визначати, коли, де і скільки ресурсів компанії використовується, прогнозувати, де, чому і скільки потрібно залучити додаткових фінансових ресурсів, а також забезпечувати максимально можливий рівень віддачі від використання ресурсів.

Управління витратами - це здатність заощаджувати управлінські ресурси та максимізувати віддачу від них.

Перевагами ефективного управління витратами є: 1) виробництво конкурентоспроможної продукції за рахунок нижчих витрат і, відповідно, нижчих цін; 2) наявність якісної, реалістичної інформації про собівартість певної продукції та її ринкову позицію відносно продукції інших виробників; 3) можливість встановлювати гнучкі ціни 4) надання об'єктивних даних для розробки бюджетів компанії; 5) можливість оцінити діяльність підрозділів компанії з фінансової точки зору; 6) прийняття обґрунтованих та ефективних управлінських рішень.

Аналіз «витрати-обсяг-прибуток» вимагає поділу витрат на змінні та постійні, тому в аналітичних розрахунках необхідно розрізняти перші та другі залежно від проміжних результатів діяльності підприємства. Ця величина називається валовою маржею, результатом від продажів після відшкодування змінних витрат, покритою сумою або внеском.

Аналіз беззбитковості часто називають аналізом беззбитковості, оскільки він дозволяє розрахувати оборот, при якому доходи дорівнюють витратам. Біз-

нес не зазнає збитків, але й не отримує прибутку. Точка беззбитковості - це оборот, при якому компанія не має збитків, але й не має прибутку. Тому точку беззбитковості називають маржею прибутку. Чим вища маржа прибутку, тим складніше її перевищити. Низька норма прибутку дозволяє легше переносити зниження попиту і відмовлятися від завищених відпускних цін. Нижчої норми прибутку можна досягти або за рахунок збільшення валового прибутку, або за рахунок зменшення постійних витрат.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження, проведеного в рамках виконання кваліфікаційної роботи, дали підстави зробити декілька висновків теоретичного та прикладного характеру:

1. характеристика майна та джерел формування капіталу суб'єкта господарювання, аналіз господарської діяльності суб'єкта господарювання, оцінка його фінансової стійкості, оцінка його ліквідності та платоспроможності, аналіз його фінансових результатів та оцінка прибутковості та рентабельності суб'єкта господарювання.

2. джерелом інформації для оцінки фінансового стану суб'єкта господарювання є дані річної фінансової звітності. Ці дані відображають різні аспекти господарських операцій та подій звітного періоду, відповідну інформацію за попередній звітний період, розкриття облікової політики та її зміни, що дає змогу провести ретроспективний аналіз результатів фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та їх прогнозування.

3. аналіз стану майна свідчить про те, що майновий потенціал підприємства суттєво змінився. Так, у період з 2021 по 2022 рік загальні активи Підприємство ХХХ збільшилися на 2496,0 тис. грн (10,1%). Таке зростання відбулося виключно за рахунок збільшення оборотних активів. Протягом наступних двох років вартість активів Підприємство ХХХ продовжувала зростати, але повільнішими темпами - на 1574,4 тис. грн. (5,8%). Крім того, цього разу на нього вплинуло виключно збільшення необоротних активів. Це призвело до структурної зміни складу активів компанії в бік зростання у 2021-2023 роках, коли частка оборотних активів вже переважатиме і відповідно зменшиться частка необоротних активів.

4. аналіз показує, що воєнний стан та значний спад в економіці в цілому, та аграрному секторі зокрема, призвели до негативних змін у динаміці фінансових результатів діяльності Підприємство ХХХ у 2021-2022 роках. Як наслідок, чистий прибуток за період зменшився з 12191,7 тис. грн до 9239,6 тис. грн, тоді

як собівартість реалізованої продукції скоротилася лише на 1512,1 тис. грн. Водночас, незважаючи на стрімке зниження відповідних витрат, брак інших операційних доходів та відсутність фінансових та інвестиційних доходів призвели до падіння чистого прибутку більш ніж удвічі - з 1281,4 тис. грн до 597,8 тис. грн. Ситуація змінилася на краще у 2022-2023 роках. В результаті чистий прибуток компанії збільшився з 106,3 тис. грн до 704,1 тис. грн.

5. результати оцінки свідчать про загальну негативну тенденцію показників ділової активності Підприємство ХХХ за період 2021-2022 років. Негативним є те, що оборотність оборотних активів в цілому та запасів зокрема зросла на 230 та 2227 днів відповідно. Протягом наступних двох років ситуація змінилася в прямо протилежному напрямку. Ділова активність підприємства зросла за всіма показниками оборотності оборотних активів. Як наслідок, оборотність усіх наявних оборотних активів зменшилася, а операційний цикл скоротився з 648 до 374 днів.

6. оцінка рівня ліквідності підприємства свідчить про нестабільність платоспроможності Підприємство ХХХ протягом останніх трьох років. Так, у період з 2021 по 2023 роки дефіцит високоліквідних активів підприємства дещо зменшився, але залишається значним. Водночас, середньоліквідних активів було (за винятком 2021 року) недостатньо для покриття короткострокових зобов'язань. Нестачу високоліквідних та середньоліквідних активів компенсували лише низьколіквідні активи, а довгострокових зобов'язань не було взагалі.

7. аналіз відносних показників оцінки платоспроможності підприємств показує, що на кінець 2022 року абсолютне значення коефіцієнта ліквідності зменшилося на 0,012 в.п. порівняно з попереднім роком, а у 2023 році абсолютне значення коефіцієнта ліквідності зменшилося на 0,012 в.п. І навпаки, він збільшився на 0,025 пункти до 0,026 пунктів, але все ще є значно нижчим за порогове значення. Такі зміни в цілому свідчать про дуже обмежені можливості погашення поточних зобов'язань за рахунок високоліквідних оборотних активів. При цьому фактичні значення коефіцієнта поточної ліквідності Підприємство ХХХ за досліджуваний період також не є стабільними, що дозволяє навіть при зни-

женні значення коефіцієнта загальної ліквідності за останні три роки все ще перебувати в межах нормативних значень.

8. дослідження підтверджує той факт, що загальний капітал Підприємство ХХХ у 2021-2022 роках збільшиться на 2501,6 тис. грн (10,2%). Таке зростання переважно пов'язане зі збільшенням боргу компанії: у 2021-2022 роках капітал продовжив збільшуватися на 1574,4 тис. грн (5,8%). Цей приріст тепер однаково відповідає збільшенню як власного капіталу, так і зобов'язань компанії.

9. результати розрахунків свідчать про те, що фінансова стійкість Підприємство ХХХ з точки зору структури джерел формування капіталу, яка була досить середньою, в цілому знизилася. Так, фактичне значення коефіцієнта автономії свідчить про те, що на кінець 2023 року частка власного капіталу у валюті балансу становила 47,5 %, що на 2,4 відсоткових пункти нижче, ніж у 2021 році. Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу збільшувався з 0,501 до 0,525 у кожному з останніх трьох років, що підтверджує наявність досить високого рівня боргової залежності.

10. збільшення обсягів виробництва та розширення спектру послуг шляхом надання кредитів на вигідних умовах; розвиток системи швидкої реалізації продукції, щоб кошти надходили швидко і використовувалися для негайного розширення та відтворення; збільшення власного капіталу компанії за рахунок частини коштів від інвестиційної діяльності, щоб зменшити зовнішню залежність від позикових коштів; зменшення залежності від зовнішніх зменшити залежність від зовнішніх кредитів.